

zeruko ARGIA



oh euzkadi : berriro koldo izagirre
eta ramon saizarbitoria ■ hots !
kontrolatua ■ iruñeako alde zaharra

irakurlegoaren eritzia zeruko argia
sendotzen

HENDAIA -3.VI

9.30 tan

BIDASOAKO ESTROPADEN KOPA
Donostia, Pasaia, Hondarribia-rekin

11.00 tan

EUSKAL MUSIKA SOINUA
Hendaiako Harmoniak.

12.00 tan

Herriko-Etxean
EUSKALTZAINDIARI AGURRA

12.30 tan

PIK - NIK

- Txixtu eta txaranga:
Sama "Siku" — Ustaritz.
- Pimpix eta Pompo.
- Mimoak.
- Gurea taldearen dantzak.

16.00 tan

SOKA - TIRA
Etxarri Aranaz — Iparralde.

17.00 tan

BAI - EUSKARARI
kanpainaren hastea.

17.30 tan

KANTALDI - DANTZALDI

Araba : Gorka Knörr
Baxenabarra : Marticorena
Bizkaia : Lupe
Gipuzkoa : Ibai Rekondo
Lapurdi : Errobi
Nabarra : Enrike Zelaia
Ziberoa : Bedaxagar
Ihauteria eta Lapurdiko dantzak.

Jan-edanak egun osoan

BAI

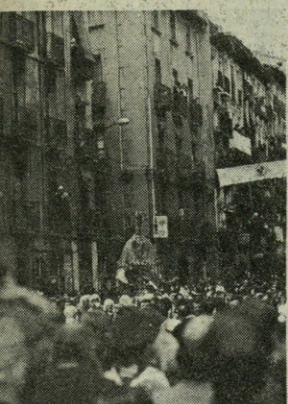
EUSKARARI



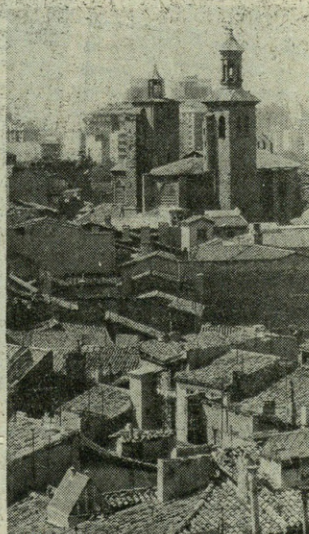
ekaina 3-10

LIBURUAK

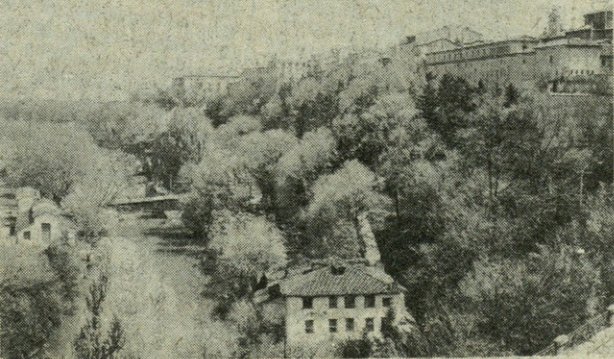
*Itinerarios por Navarra
Montaña, Pamplona*



ITINERARIOS POR NAVARRA, MONTAÑA, PAMPLONA. SALVAT - CAJA DE AHORROS DE NAVARRA.



Liburu hau ez da saltzen, banatu bakarrik, CAJA DE AHORROS DE NAVARRAko klienteen artean. Gainerantzean, erakunde horretan lagunen bat baldin baduzu bakarrik aurkitu ahal izango duzu. Eta pena da, liburuak merezi baitu. Irakurtzeko eta ikusteko atsegina da —oso argazki ederak ditu—; Iruñeatik gorako Nafarroaren berri zehatz mehatz ematen dizu. Baina ez du horretarako bakarrik balio: ibilaldiak egiteko izugarri laguntzen dizu liburuak. Iaz beste bat argitaratu zen Nafarroako hegaldari buruz.



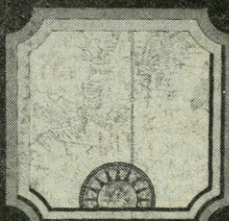
EUSKADI 1984, Beltza: TXERTO. 135 or., 325 pta.

Euskal Herriak ere badu bere 1984a. 1979an eta aurreko urteetan oinarritutako 1984a. Beltzak kontakizun, deskripzio eta gogoeta desberdinen bitartez, batzu gaztelaniaz, euskaraz besteak, azaltzen digu fikziozko —baina ez hainbeste— 1984 hori. Zati desberdin guztiek lotura bat dute: errepresioa. Eta agian fatalismo apur bat aurki daiteke nobela guztian zehar, nahiz eta bukaera airean geratu.

EUSKADI 1984

BELTZA

LOS VASCOS
EN AMERICA
VENEZUELA



SEGUNDO DE ISPIZUA

Biblioteca de Autores Vascos

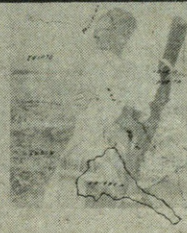
ediciones vascas EV arbiblioteca

LOS VASCOS EN AMERICA, VENEZUELA, Segundo de Ispizua. EDICIONES VASCAS. 242 or., 675 pta.

EDICIONES VASCASek «Biblioteca de Autores Vascos» delakoari eman dio hasiera Segundo de Ispizuaren liburu honen bitartez. Elías de Amegaren zuzendaritzapean, hemengo idazleen obrak birargitaratzeari ekingo diote. Liburu honetan Ispizuak, lan ugariaren ondoren Venezuelaren aurkitzeari buruz jakin ahal izan zue-na kontatzen du.



ERITREA
Y LA CUESTION NACIONAL



¿QUIENES SON LOS ENEMIGOS?

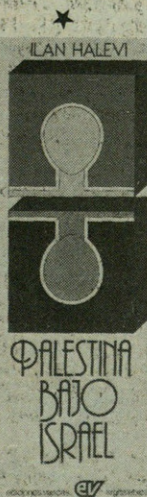
tepala

ERITREA Y LA CUESTION NACIONAL. Instituto de Estudios Políticos para América Latina y Africa. 174 or., 250 pta.

Hirugarren Munduko herriei buruzko lanak argitaratzen ditu goian aipaturiko instituto horrek, Hego Amerika, Hego Afrika, Palestina etabarriz atera dira iadanik. Oraingo hau Eritreaz doa. Historiako dato batzu. Frente de Liberación de Eritrea delakoak nazional arazoari buruz egingo dako lan bat, Borojov judu-errusiarren beste bat klase interes eta arazo nazionalaz, eta azkenik eranskin batzu FPLE delakoaren programa etbar jasoz. Hurrengo liburuak Mozambike, Angola, Guatemala eta Boliviak izango omen dira.

Instituto hau sinismendun jendeak darama, nahiz eta edozein talde po-

litiko, erligioso etabarretatik independente izan. Dena dela, nahiko lan jatorra egiten dutela dirudi.



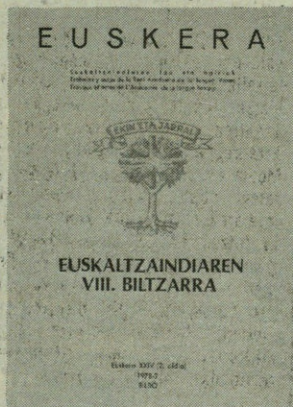
PALESTINA BAJO ISRAEL, Ilan Halevi. EDICIONES VASCAS. 281 or., 775 pta.

Liburu hau testimonio on bat da Israelgo estatuaren sionismoaren aurka. Arabek Israelen jasan behar izaten dituzten bazterte eta irainen testimonioa. Ehun urtetako zapalketaren historia. Elkarrizketen bitartez, eta beste batzuren idatzien bitartez ematen da guzti hau. Irakurtzeko erraza eta atsegina gertatzen da. Egilea kazetari israelar antisionista bat da.

ALDIZKARIAK

EUSKERA, XXIV (2. aldia). 1978-2.

Euskaltzaindiaren boletinarean zerbaki honetan iazko irailean Bergeran ospatu zen VIII Biltzarrearen berri ematen da. Han izan ziren hitzaldi, elkarrizketa etabar, guzti-guztiak jasotzen dira —ondo grabatua ez zegoen zatiren bat ez beste—. Biltzarrean izan ez zirenek, han esandako gehiena ezagu dezakete eta izan zirenek berriz hor dute gogoratzeko.



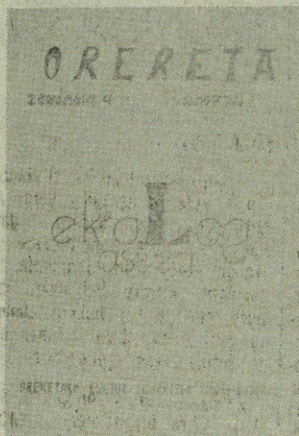
ZULOA

Errepresioari buruzko beste boletín bat. Itxuraz ETA(pm)ren inguruko jendeak argitaratzen du. Eskutan dugun zenbaki honetan «Estado de represión» delakoari buruzko editorial antzeko bat, duela gutxi epaituak izan diren Bittor Garay, Gustavo Acevedo eta Iñaki Muruagari buruzko informazioa, Lerdo de Tejadaren ihesiaz presoan familetakoek egindako salaketa eta duela gutxi komisariatik pasatako batek poliziaren metodoei buruz kontatzen duena irakur daitezke beste gauza batzuren artean.



ORERETA. 4. zenbakia, 1979ko maiatza.

Errenteriako kultur elkarten koordinadorak ateratzen duen boletín honetan, 4. zenbakian, inkesta interesgarri bat dago independentziari buruz. Beren burua independentistatzat jotzen duten batzuek gai horri buruzko zenbait galderari erantzuten diote. Inkesta jende gutxiren artean dago egina, baina hala ere ideia bat, nahiz mugatua izan, ematen du. Gainerantzean Errenterian azkenaldian egin diren edo egitekoak diren ekinntza deportibo eta kulturalen berri ematen du boletínak batipat.



Diskoak



EUSKADIKO TRIKITIXA TXAPELKETA. IZ. Bi LP.

Album honetan urtariraren 21gar Donostiako Anoetako pelotalekuan ospatu zen Euskal Herriko trikitilarien lehiaketaren azken saioa ematen da. Parte hartzen dutenak Epelde eta Iturbide, Sahatseta eta Berastegi Muxika alta-semeak, Martin eta Egañazpi, Zendoia eta Zábale, Laja eta Landakanda, Epelde eta Egurrola eta Tapia eta Aztiazaran dira. Aipagarriak diskaren azala eta barruko argazkia.



REVISTA MENSUAL, Vol. 1. 1977ko maiatza - 1978 ekaina: 550 pta.

Jakina, denez **REVISTA MENSUAL** edo **MONTHLY REVIEW** —ezagunagoa da bigarren izen honekin— Paul M. Sweezy eta Harry Magdoffek argitaratzen dute eta mundu guztiko gai politiko eta ekonomikoak tratatzen ditu, maila nahiko espezializatua. Gazteleriazko edizioa berriz, Barcelonaan ateratzen da. Badira italianoak eta griegoak edizioak ere. Orain gaztelerazko edizioan 1977ko maiatzetik hurrengo urteko ekaina bitartean argitaraturiko zenbaki guztiak liburu batetan bildu dira. Bentaja baundiena zera da, askoz ere merkeago ateratzen dela hau zenbaki askatuak baino. Gai hauk interesatzen zaizkientzat, aukera ona.



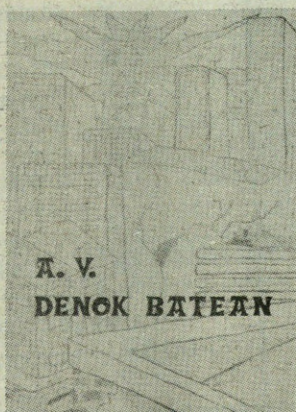
CAMP DE L'ARPA, revista de literatura. 62. zenbakia. 1979ko apirila. 100 pta.

CAMP DE L'ARPAren zenbaki hau «periodismo berria» deiturari buruz doa batez ere. Giménez Frontín, Víctor Claudín, José Luis Guarnier, Félix de Azúa eta Ivan Tubau idazten dute horri buruz. Hemen —euskal prentsan zer esanik ez— oraindik ez dugu usaitu ere egin periodismo berri hori; Ameriketatik datorkigu eta atzeraturik noski, baina ezagutu beharra dago noski. Gainerantzean Graham Greeni egindako elkarrizketa bat eta berak idatzitako «El factor humano» nobelaren kritika, beste liburu batzuren kritika etabar aurki daitezke **CAMP DE L'ARPA**ren zenbaki honetan.



DENOK BATEAN

Izen bereko hauzo elkarteak Iruiñeko Milagrosa hauzokoak, argitaratzen du boletín hau. Editorialean jasaten ari diren krisiaz mintzatzen dira; baina nahiz krisisean aurkitu —toki gehienetako hauzo elkarte gehienak bezala nonbait— lanean jarraitzen dira nonbait. Hauzo elkarteak eta alderdiak —hauetatik independente izan beharra—, hirigintzako saila, kulturakoa etabar dira boletín honetako gaiak. Dena gaztelaniaz dago.



IBILALDIAK

—Non pasa asteburua? Oraingo honetan Iruiñean geratuko gara. Aste-buru motza baldin baduzu —igandea bakarrik— ondo aprobetxatu ahal izango duzu. Baina larunbata, arratsaldetik aurrera behintzat, izanez gero, eta igandea, hobeto. Dena dela, beti izango duzu Iruiñean galdu-ta ibiliko zaren egunen bat.

Zenbaki honetan bertan, 13. orrialdetik 17.ra bitartekoetan, aurkituko duzu Iruiñeko Parte Zaharrean jandateko gila. Baina egun guztia tabernetan sartuta pasako ez duzula-koan, hona bixitatu ditzakezun toki batzu.

Katedraletik hasiko gara. Klaustroa gutxienez ikusi behar da eta arte erligiosoa gustatzen bazaizu, museoak ere bai. Den dena miatu nahi baduzu Iruiñeko plano bat eskuratu eta horren laguntzaz ibiltzea onena.

Katedraletik irten eta San Jose plazan, Salsipuedes kalean —bitxia benetan— dagoen karmelitan eliza aurkituko duzu; ez du balio haundirik arte aldetik, baina gogoraziko dizugu orain dela gutxi kendu dela horko euskarazko meza, garai batean nahiko tradizio zuena.

Redinera iritsi eta Caballo Blanco sartu gabe ezin geratu. Gaur

egun nahiko narrastua dago, baina hala ere toki goxo eta ederra izaten jarraitzen du. Kanpoan, izugarritzko bistak, batez ere Errotxapea eta Txantrea hauzotaruntz. Redinetik, katedralaren atzetik, Labrit pasa eta Media Luna aldera sar zindezke. Lorategi polita, txukuna, Sarasateren irudiarekin. Redinetik kontrako aldera jotzen baduzu berriz, Portal de Zumalakarregi eta Portal de Franciari begiradaxo bat. Aurrera jarraituz, Carmengo kaletik Virreyen palazioruntz; lehengo urteetan gobernu militarra hor zegoen, baina orain utzita dago eta ia erorian.

Merkatu aldera jaitsi eta San Juan Bautistaren kolegioko ate batetan burnizko laburu bat —auskalo noizkoa!— ikus dezakezu. Hortik aurrera lehen Hospital Militarra zena eta beheerago sanferminetako zezenak, enzierro eta korrida bakoitzaren bezperatik, gordetzen dituzten ikululak.

Kale horretan bertan —Santo Domingo— hasten da enzierroa, eta horren bidea jarraitu nahi baduzu, Udaletxearen aurretik pasa eta Estafeta kaleruntz jo behar duzu. Lurrean aurkitzen diren metalezko koadratu batzuk —enzierroko esolak jartzeko balio dutenak— erakutsiko dizute bide zuzenetik zoazen.

Enzierroaren bidea jarraitu nahi ez baduzu berriz, Santo Domingon, Udaletxearen alboan, dauden eskaileretatik Jarauta kalera igo zindezke. Honen hasieran «el pocico» aurkituko duzu lurrean: San Saturninok Iruiñeko lehen kristauak bataiatu zituen lekua. Inguru horretan Ansoleaga kalea bilatu eta bertan dagoen **Camara de Comptos**; etxe horretan daude Euskaltzaindiaren bulegoak duela gutxitik. Berrito «pocico»-ra itzuli eta Jarauta kalearen erdi alde-**tik Nafarroako Museora** jaitsi behar duzu: erromatarren harriak, arabekak, Erdi Haroko muralak... Dena Nafarroan jasoa. Sarrerako terrazara irten, goian aipaturiko Iruiñeko hauzoak berriro ikusteko. Igande eguerdia baldin bada, ondoko kapilari **OPUSEko** aurkituko dituzu meza entzuten. Jarauta kalera itzuliz, Santo

Andia (Saindu Handia berez) kalea bilatu eta hortik muralletako paseora irten. **Taconerako** parkeraino jarraituz; atsedentzeko toki izugarria, eguraldi ona baldin badago behintzat; sanferminetan, berbenak izaten dira hemen. Taconerako ertzetik Recoletas-eko plaza berrituari begiradaxo bat: hor saltzen dira baratxuriak sanferminetan.

Oraindik txoko gehiago ikusi nahi baduzu —eta honek bai merezi duela— **Ciudadelaraino** joan. Ia dena berritua dago iadanik, eta benetan zoragarria da. Belarretan etzanda siesta on bat bota eta iluntza aldean, bertan ia beti egoten diren erakusketaren bat ikus dezakezu. Noizbehinka, sanferminen inguruan batez ere, musika erreztalaka eta espektakuloak ere izaten dira.

Bueno, toki asko geratu da oraindik aipatu gabe, baina horik zerorrek deskubritu ditzazun uzten ditugu. Ondo ibili.

—Bueno, beste bi ibilaldi hauetarako asteburua baino gehixeago behar duzu. Bilboko **ASKATASUNA** kolektiboak antolatzen ditu bi bidaia hauek. Bata **Estambulera** —ekainaren 30etik uztailaren 29ra— eta **Marruecosen** bestea —abuztuaren 1etik 15era. Lehenaren prezioa 30.000 pta. eta 12.000 bigarrenarena. Hurrengo astean informazio zehatzagoa eman-
go dizuegu, baina bitartean inork ezer jakin nahi badu ondoko telefonora dei dezake: (94)4312155 eta Mikelez galdegin.

JAIALDIAK

Aluduen bertsolari saioa ekainaren 10ean, arratsaldeko 4etan. Mattin, Xanpun, Ezponda, Mendiburu, Alkat, Arrosagaray, Mixel Xalbador, Amuriza, Mendizabal eta Olalde parte hartuko dute. Aspaldiko urteetan Aluduen antolatzen den lehen bertsolari jaialdia da eta **BAI EUSKARARI** kanpainaren alde izango da. Hegaldekoez ere gonbidaturik daude saio bikain honetara.



**JOSE
ZINKUNEGIREN**

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA



Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

anzkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

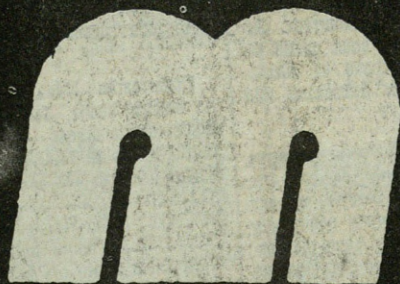
Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

**kirolzaleen
zerbitzutan**



miner

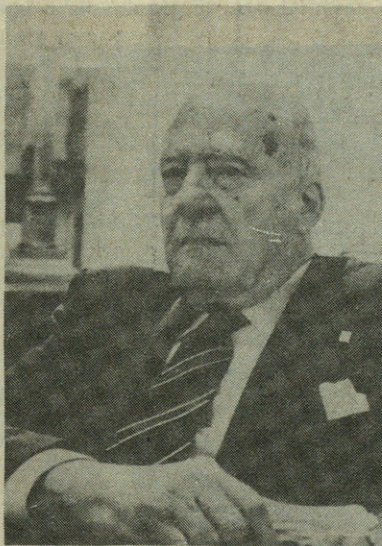
donostia



271050 eta 270447

1

TARRADELLAS SUAREZEN BELDUR.—«Suarez ikustea baino bera-
rekin telefonoz hitzegitea nahiago
dut» deklaratu du Tarradellasek.
«Asko ikusiko banu, ongi hartua iza-
tea lortuko nuke, eta kontuz ibili
behar da» esan du GRANA aldizka-
riko elkarrizketa batean eta honela
jarraitu du: «Hain ongi hartzen
nauenean, enroilatu nauenaren
beldur izaten naiz. Tratamendu on
hori engainatzeko izan daiteke.



4

**EMAKUME ANTIFAXISTAK OMEN-
DUAK.**—Emakumeetaz ere norbait
kezkatzen hastekoa bazen ordua.
Ekainaren 16an, Madrilén eta Ema-
kume Demokratikoak antolaturik,
emakume antifaxistei omenaldi bat
egingo zaie.

Antolatzaileek esan dutenez, ome-
naldi hau lehenaldi eta orainaldian,
demokrazia, libertatea eta beren es-
kubideen alde burukatu direnei zu-
zendua dago.

Kolaborazio eske momentuz Ma-
drilgo Udaletxeko Alkate ordeko
den Ramon Tamamesengana jo du-
te honek bere laguntza osoa eskai-
ni dielarik.

2

ETXE ESKE ENTZERRATUAK.—
Iruñeako zortzi famili, etxe
gabe geratu zirenez, herri
osoaren atentzioa deitu nahi-
rik eta etxebizitzak lortzeko,
Udaletxean entzerratu ziren.

Mugica eta Arellano entre-
presatik dirua jaso behar du-
tenek arazoa momentuz kon-
pontzeko, zazpi etxebizitza
utzi dizkie eta zortzigarrena
Udaletxeak jarri du.

5



3

**BARCELONAN HAURRAK KAZETA-
RI.**—Denbora gutxi barru, Barcelo-
nan, haurrak egindako aldizkari bat
kaleratuko da. Ideiaren eragileak
adierazi duenez, aldizkari hau hasie-
ran hilabetekaria izango litzateke,
haurrak berak izango direlarik Erre-
dazio Kontseilua antolatuko dute-
nak, gaiak haiek aukeratuko dituzte
eta noski beraiek idatzia izango da.

Lehenengo alean, beste gai batzu-
ren artean Mortadelo eta Filemo-
nen sortzaileari elkarrizketa bat
egongo da. Lehenengo alea, 40.000
botako dituzte eta 25 pezeta kosta-
tuko da.

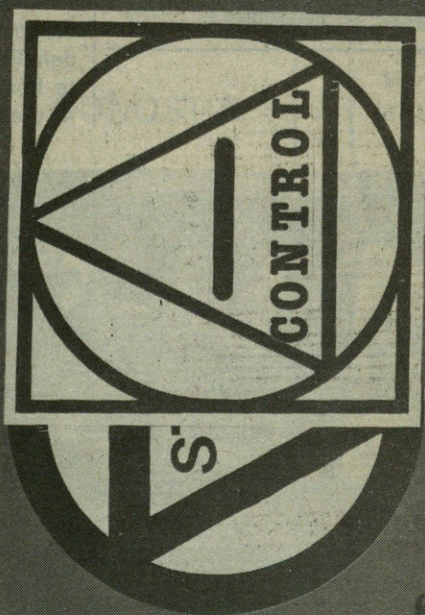
EJERZITOAREN AURKAKO ASTEA.—
Maiatzaren 21etik 27rako astea go-
gorra izan da Ejerzitoarentzat, bai-
na gertakizun jakinak ez ditugu ai-
patuko. 27an Indar Harmatuen egu-
na ospatzen zenez, Estatuko Kon-
tzentzi Eragozpentzaileak aste bat
antolatu zuten soldaduskaren aurka,

adierazpen askatasunaren alde,
etab... Euskal Herrian ere izan du
jarraipenik, Donostian batez ere
zenbait ekintza egin dutelarik: ka-
leen izenak aldatzea, antzerkiak,
etab... Hauek ere bukaera txarra
izan zuten, hiru partaide Martutene-
ko espetxean sartu baitzituzten.

...«berri ro kontrolak gehituz»

CONDUCTOR: SI SE SALTA ESTA SEÑAL...
Y SIGUE VIVO...

VENDA SU COCHE



DIRECCION GENERAL DE TRAFICO / MINISTERIO DEL INTERIOR

hots!

ZERUKO ARGIA, irakurlearen iritzia haintzakotzat hartuz, aldaketari ekin zaio. Asmatu ala ez, beti irakurlearen zerbitzutan ihardun nahi bai luke. Eginahalak egin, behintzat.

Borondaterik izanarren beti oztopo berdinean erortzen gara. Dirurik ezak sortzen duen ezina ezin gainditurik gabiltza. Lankide gutxiegi, tresna, paper eta modu eskasez moldatu behar izaten dugu.

Hala ere zorraz egiten ditugu urtero. Gero eta haundiagoak, gainera. Euskarazko komunikabideek ezinbizi haundia dute. Herio gaitzak joak daude. Azken arnasetan.

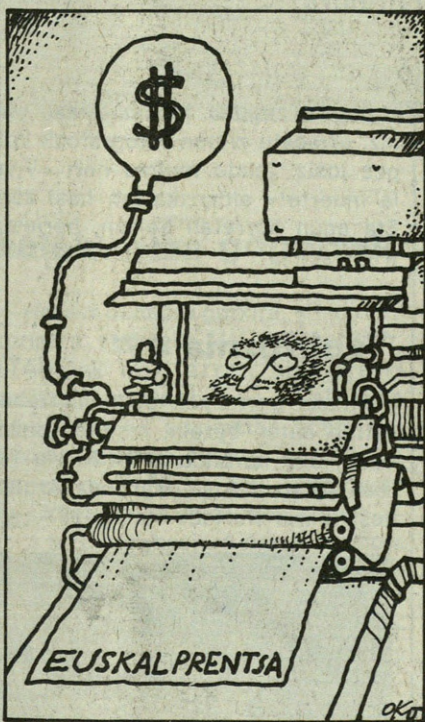
Euskaldunok alfabetatu arte ez da gaitz hori sendatuko. Euskaldunon alfabetatzeak, berriz, luze joko du, oraindik. Euskaldunok erdaraz baino euskaraz errazago irakurtzen ez dugun bitartean euskal prentsaren etorkizuna oso ilun ikusiko da.

Erdarazko egunkariak ere ezinean ibili ohi dira. Subentzio ofiziala behar izaten dute bizitzeko. Hala ere bat baino gehiago geratu da bazterra jota, zerraldo hilik. Erdarazko astekariaren bizia ere laburra izan da Euskal Herrian, «Garaia» eta «Berriak» lekuko direlarik.

Euskarazko prentsak ez du bere gisa bakarrik bizitzerik. Laguntza ofizialak behar ditu. Euskal gizartearen zerbitzutarako direnez gero eus-

kal erakundeetatik jaso beharko lukete laguntza.

IAZ, Eusko Kontseilu Nagusi-ko Kultur Kontseilaritzan jo zituzten ateak «Anaitasuna» eta ZERUKO ARGIA aldizkariak. Ez dugu erantzunik jaso geroztik. Gure gauzen zale ez direnen eskuetan ho-



nelako kontseilaritzak izatetik sortzen dira honelako okerrak. Inoiz euskaltzaleasunik azaldu ez duen PSOE alderdiak bere eskutik nahi luke Kultur Kontseilaritza. Euskara eta euskal kulturaren arazoa hezur-mamietan bizi dituenak beharko luke izan horko buru, gure ustez.

Beste aitzakia batzu euskal prentsaren jabegoa eta orientabidea izan daitezke. Askotan aitzakia huts besterik ez dira bi arrazoi hauk. Zuzendu beharrezkoak eta zuzendu errazak izan daitezke biak ere. Baina laguntza sendoa eta segura eskaintzen ez den bitartean ez dago pausorik ematerik, erdi hilik dauden komunikabideei sekoko golpea eman nahi ez badiogu, behintzat.

BERRITU berriak diren Diputazio eta Udaletxeetara jo dugu aurten, laguntza eske. Subentzioz eta harpidetzaz lagun dezakete. Zenbait udaletxetan aipatu ere egin da euskal prentsaren arazo hau. Badakigu emanbehar eta lagundu behar haundiak dituztela, herri mailan ere. Baina herri mailako kultur premiei laguntzeko bide bat, euskal prentsari laguntzea da.

Kinka eta egoera larri honetan laguntza ofizialik ez badute, ez dute luzaroko bizirik. Xenpelarrena ez da egia gertatuko, gainera, zoritxarrez: «jaioko dira berriak». Euskarazko astekari eta aldizkari berririk ez da sortuko, gauetik goizera.

zeruko ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. **Bilbon:** Gorka Abad eta Karlos Donoso. **Iruinean:** Txema Larrea. **Gasteizen:** Jose Inazio Murua. **Iparraldean:** Mikel Iribarren "Xinaberri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Alkiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Lamarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarrionandia, Julen Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Joxemi Zumalabe, Mikel Plazaola, Ramón Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etxeberri, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.

ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.

EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.

D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

atsedenaren aurka, terrorismoa

Zortzi pertsona erailak, eta berrogeitik gora grabe zaurituak izan dira Madrileko «California 47» kafeterian. Pertsonen biziak bost axola diela mila aldiz adierazi dutenek, behin eta berriz «viva la muerte!» helburu preziatu bezala agertu dutenek, ekintza terrorista baten bidez lortu dute pertsona xehen odola isurtzea. Ez, ziur aski, nork egin duen, ez da sekula jakingo, nehork ez du erreibindikatuko. Estatuko komunikabideetan ETArek desmentitua zabaldu zenetik sumatzen dugu hori.

militarren hiletak

Maiatzaren 25ean, ETA(m)ek egindako ekintza baten bidez Luis Gomez Ortigüela teniente-generalak, Avalos Gimenez eta Laso Corral koronelak eta PMMen lan egiten zuen Lorenzo Gomez Borrego txoferrak heriotza aurkitu zuten. Honen ondorioz estatu guztia, bainan batez ere Madril, dardar jarri zen. Gobernuak, «Decreto Ley de Seguridad Ciudadana» delakoa esku artean firme zuela jakinik, eszepziozko neurriak ez zituela hartuko aldarrikatzen zuen. Militarrek zer nolako erantzuna emango zuten jakin nahi zen kalean.

Hiletak egin behar zirenerako zenbait neurri hartuak zeuden. FOPek gordetzen zituzten gorputzak pasa behar ziren kaleak, militarrek orokorki serio eta ixilik agertzen ziren, «Fuerza Nueva»ko partaide eta sinpatizanteek beren ohizko oi-huak esaten zituzten bitartean. «Gutierrez Mellado, tú los has matado» eta Errege, gobernu, ETA eta orokorki sektore progresista guztien aurkako oi-huak. Inguruan zituzten polizia ere «os habéis vendido» adierazi zieten lehen unetan. Blas Piñar agertu zenean tentsioa bizi bizi zegoen. Armada eta FOPgoratuz, boterea hartzea adierazten zion harmadari; gorputz honetako koronel batek «El ejército al poder no, el ejército a la calle, al campo» erantzun zionean inguruan zituen militar kargudunek ixilerazi zuten.

Begira zegoen jendea eraso nahiz, arrapatu zituen fotografoak kolpez josiz, jende multzo hori «Viva la muerte!» aldarrikatzen hasi zen. Eta egun horretan bertan, heriotza iritsi zen.

«california 47»

Milaka pertsonak egunean zehar egiten duten bezala, atseden piska baten bila hurbildu ziren Maria Teresa Alonso, Jose Martinez Argüelles, Maria Hurtado Ramirez, Ange-

les Lopez de Sabaseda, Fernando Manso Garcia, Elisa Diaz Ordoñez, Benita Martin Gonzalez eta Perfectina Fuentes «California 47» kafetegira. Toki oso ezaguna kafetegi hau. Bere gela zabal eta patxadosuetatik jende franko pasatu dela esan beharrik ere ez. Maiatzaren 26ko arratsaldean 300tik gora pertsona aurkitzen zen bertan norbaitek telefonoz bonba bat jarria zegoela esan omen zuten. Antzeko deiak hamaika aldiz entzunak omen eta, kasorik ez zioten egin. Ezezagun horrek poliziari ere deitu zion, eta badaezpada ere 091koek haruntz joatea erabaki zuten.

Alferrik. Bost bat kilo goma-2ekin osatutako bonba lehertu egin zen. Kea, odola, aienak... Zortzi pertsona hilak, berrogeitik gora grabe zauritutakoak. Ekintza terroristaren helburuak beterik ziren. Polizia, bonberoak, odola eman edo edozein erata lagundu nahi zutenak inguratu ziren. Gorputzak ospitaletara eramanez ateratzen hasi zirenerako beste jende bat ere lehertutako





kafetegiaren inguruan posizionatzen hasi zen.

«Fuerza Nueva»ko sedea kalearen beste aldean aurkitzen da. Handik jaitsiz, edo beste mila tokietatik etorriz Goya kalea okupatu zuten. «Gobierno asesino» eta «ETA asesina» izan ziren gehien oihukatu zituzten kontsignak. Handik gutxira PCE eta CNTren sedeetara joatea erabaki zuten. FOPEk gorde zuten lehen aipatutakoa, CNTkoek ahal zuten erara bere lokal eta pertsonak defenditzen zituztelarik.

Gobernuko zuzendariak Sevillan aurkitzen ziren. Indar Harmatuen Eguna ospatzeko Erregea, Suarez, Barne Arazoetako ministroa e.a. andaluziar hirira hurbilduak ziren berria iritsi zitzaierako. Lehendakaria eta Ibañez Freire Madrila itzuli ziren, hiri honetako alkate eta abar jendeari serenitatea eskatzen hasiz. Bitartean, komunikabide guztietan zabaldu zen berri tamalgarria, ETA izango zela honen egilea nola bait adierazten zelarik. Dei telefoniko «arraroak» ere egon ziren, «La Voz de Navarra»ri ETAREN izenean egindakoa bezala, edo GRAPO aipatzen zena. Inork ez zien dei hauei kaso haundirik egin, oso irregularrak baitziren.

salakuntza gogorrak

Handik denbora gutxira, «Radio Victoria»ra egindako dei baten bidez, ETA(m)ek militarren hilketarekin zerikusia zuela bainan «California 47»koekin ez adierazten zuen. Ordurako estatuto sektore guztiek salatua zuten ekintza hau. Gobernuko buruzagi gehienak biltzen zituen bilera luze bati hasiera eman zitzaion, jendeari serenitatea eta konfiantza itzuliko zizkion neurriak hartuko zituztela adieraziz. Zenbaki hau hersten dugun momentuan berriro bildurik daudela jakin dugu.

«El País», «Diario 16» eta abar egunerokoen editorialetan ere serenitate hori eskatzen da, eskuindarren oihuak atakatzen diren era berean. «¡Cuidado con la tentación totalitaria! Estamos asistiendo a una manipulación de la sangre vertida y de las legítimas reacciones emocionales del pueblo español. Y a esa manipulación se suman, además de los «ultras» de siempre, otros órganos que posan de responsables y tienen unos serios deberes contrarios con el sistema por la filosofía en que proclaman inspirarse y el modelo de sociedad al que afirman servir», zioen «Diario 16»ek.

Aldi berean, komunikabide guztietan aipatzen da «Calle del Co-

reo» edo «Cafetería Rolando»ko gertakizuna. 1974ean gertatu zen hau, hamabi pertsonak bertan bizia galdu zutelarik. Ez da sekula garbitu, eta egunkarietan aipatzen da denbora hartako «Cambio 16»ek zabalutako parrafoa: «Fuentes relacionadas con la DGS confirmaron los rumores según los cuales días antes del atentado se habían dictado normas a los funcionarios policiales en el sentido de que se abstuvieran de pararse junto a las fachadas del edificio, y de que tratasen de no circular ante la puerta principal y no frecuentasen la cafetería Rolando». Gertakizun honen ondorioz Eva Forest, Alfonso Sastre, Mari Luz Fernández, Antonio Durán e.a. detenituak izan ziren. 1975eko ekainetik 1976ko otsaila arteko denboran TOPEk sobreesitu egin zuen kaso, detenituak kaso honengatik libre gelditzen zirela adieraziz.

Datorren asteazkenean, hilak 30, autonomi estatutoak eztabaidatuko dira. Gernikakoa ere bai. Honen atzetik dauden euskal alderdiak beldur dira oraindik ere moztuagoa ez ote den aterako. Bitartean, «California 47»ko ekintza terroristaren aurkako manifestazioak prantatzen ari dira estatuan zehar.

P. IPARRAGIRRE

PSOEren "gorriak" eta "horiak"

Madriilen ospatu berria den PSOEren XXVIII Batzarrean gertatutako iskanbilak denok entzun eta jakin ditugu. Kasu gutxitan bezalako informazioa eman digute oraingoan komunikabide guztiek; izan ere ez da gutxigorako izan, aspaldiko hautsak harrotu baitituzte.

Lan hau egiterakoan, kontuan izan dugu orain arte ezagutu den guztia, bestetik Felipe Gonzalez eta «marxisten» eritzia ere jakina denez, gure herriko alderdi honetako militanteekin hitzegin nahi izan dugu, azken finean gertuago gertatzen baizaigu beren eritzia eta lana. Batzarrean izan ziren militanteak: Txiki Benegas, Enrike Casas, Maturana, etab... buru gehienak bezala, harapatzen zailak direnez, soilagoengana jo dugu, honela, Ramon Jauregi Donostiako Udaletxeko kontzejala eta Julen Elorriaga Irungo Udaletxekoarekin egon gara.

Felipe Gonzalez aspaldidanik zebilen Estatuan zehar «marxismo» hitza alderdiaren printzipioetatik kendu behar zela esanez. Kasu bat baino gehiagotan altxatu zen zenbait ahots honen aurka eta Batzarreak baieztatu egin du militantzi kopuru gehiengoaren eritzia: **«PSOE alderdi marxista da»**. Asturiasko delegazioa izan zen sua piztu zuena, ondoren zirikatu zuen asko izan zelarik.

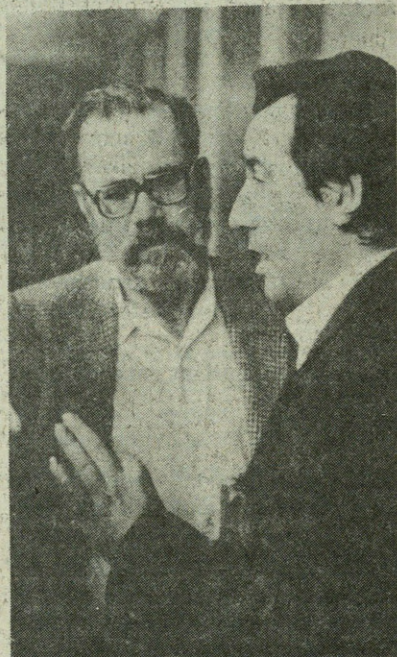
Guk jasotako eritzia ematera pasatu baino lehenago, batzarre honetan onartu den beste zenbait puntu agertu nahi dugu. Honela, autodeterminazio hitzaren orde, autogobernua erabiltzea erabaki dute; abortoaren aurka daude; PSOEek poliziaren laguna izan nahi du; OTAN eta base militarren aurka; etab...

«Feliperen hitz berberak erabiltzeak izorratzen nau, baina alderdiak agertu duen nortasun eza garbia izan da. Marxismo hitza bai ala ezezkoari eman zaio garrantzi guztia, alderdiak egin behar duen politika alde batera utzi delarik» honela hasi zitzaidan Ramon Jauregi bere eritzia agertzen. **Neri bai ideologi-**

koki, bai sentimentalki, marxismo terminoa asko gustatzen zait, klase partidu bat definitzeko modurik egokiena baita, baina baita kontuan izan behar da marxismoa gaurko egoerara moldatu behar dela. Batzarrean asko eta askok, marxismoa ustelgaitz eta etenezinezko bandera bat bezala hartu dute, langileriaren irabaziaren bandera bezala, eta gogoratu behar da Marxek gauza askotan hanka sartu zuela.

Batzarrea bukatu zenetik, Felipe alde batean delarik eta Bustelo—Pablo Castellano— Gomez Llorenteren arteko akusazioak goraka joan dira eta errealitatean garrantzitsuen «marxismoa»ren inguruko diferentziak ez direla sinistarazi nahi badigute ere, kanpora agertzen dutena horretan zehazten da. **«Bat erradikala, ezkertiarra, kriptokomunista, sozialdemokrata, etab. den**

ala ez, praktikak erakusten du, beste gainerantzekoa zentzugabeko gerra zikin batetan sartzea besterik ez da» zioen tinkotasun guztiarekin Ramonek.



Bustelo eta Gomez Llorente, «Kristokomunista eta demagogo»en buruak.



Felipe Gonzalezek bere erredura ez du hizkutatatu.

zatiketaren arriskua hor dago

Alderdiaren seriotasuna, barne demokrazia, etab... denak aipatzen dute eta noski, ezin dezake inork uka inori ahoa itsi zaionik, orain arte isilik egon behar izan dutenak, beren eritzia agertzeko aukera izan dute. Baina montatu den «kristoa» —honela deitzen diote militante berriek—, espero zena baino handiagoa izan da. Ondoriorik aipagarria Felipearen dimisioa izan da. Iskanbila antolatua dago eta orain ikusi egin behar. Sei hilabete dituzte gai guztiak aztertzeko eta Batzarre berezia izango da garbiketa egingo duena.

Bitartean, denak zer gertatuko denaren zain daude. Ramon Jauregi Felipe Gonzalezen eritzikoa da, «**inola ere ez dago zatiketa arriskurik**». Gaur planteiatzen diren diferentziak ez omen dira handiak, debatea flexibilitate piska batekin eramaten bada, ez omen da ezer gertatuko. Julen Elorriagak gauzak ilunago ikusten ditu. «**nik uste dut zatiketa edozein aldetatik etor daitekeela, berriz nik honen arriskua ikusten dut. Eta kasu honetan, noski ez dago gauza garbi, baina uste dut asko eta asko PCEra joango liratekeela.**»

Gobernua ere, honen beldur agertu zaigu, PSOEk orain arte bezala jarraitzea nahi luke, barne krisis indartsu batek PCEn idartzea ekarriko lukeela pentsatzen baitu. Baina orain arteko deklarazio ofizialtan, bai PCEn aldetik, bai PSOEk

buruen aldetik, posibilitate hau ez dute posibletzat jotzen. «**PSOE eta PCE azken finean kliente berdinegana goaz, eta noski, guri aldegiten digutenak PCEra pasatuko lirateke**» zioen Julenek. Ramonek berriz guztiz beste aldera aztertzen du gaia: «**PCEk noski, indar handia har dezake, gauzak oso ongi egiten ari baita; baina uste dut, bakoitzak bere lekua okupatzen duela, neurri honetan posibilitate hori ez dut ikusten.**»

euskal herrian, “ezkertiar eta gorri” asko

Ikusiko duzuenek, «marxismoaren aldeko»rik ez dugu gure orrialdeetara ekarri, baina ez da izan ahalegindu ez garelako, inor ez da ausartu publikoki bere eritzia agertzerako, espero dugu aurrerago agertuko direla. Izan ere, jakin ahal izan dugunez, batez ere Gipuzkoan, Bustelo eta bere taldeak jarraitzaile asko omen ditu.

Batzarrearen aurretik egin ziren bileretan, gerta dena sumatzen zen, eta Felipek egun gutxi aurretik Gijonen egin zituen deklarapenak baino lehenago, bazekien bataila galduta zuela. Gipuzkoako bailaratako batzordeek, Batzarre Nagusian bide ezkertiarren alde botatu zuten gehienek. «**Badakizu, Eibar, Zumarraga aldeko jendea, beno langile jendea, jende sentzila da, politikoki gehiegi sakondugabea, izugarritzko bihotza dute eta marxismoa bizia bera bezain garrantzitsua dute berentzat, bitartean eguneroko burrukako bideak alde batera uzten dituzte**» zion Ramonek.

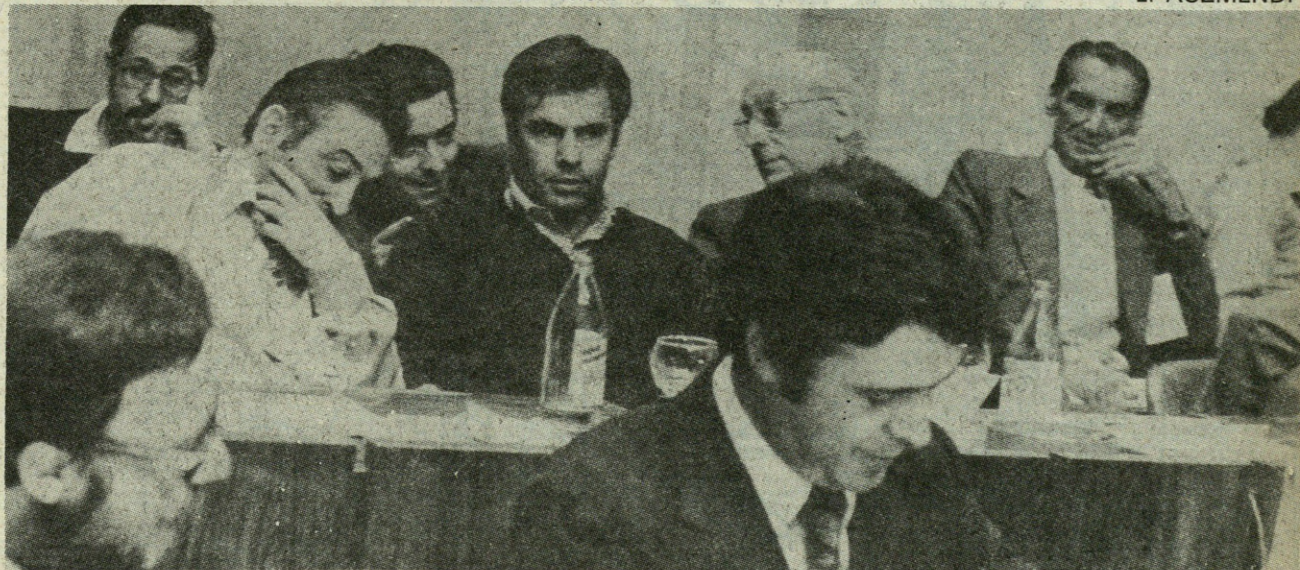
Gauza zailak eskatzen dira, klase partidu bat izan nahi, noski honetarako langileek izan behar dute bere barnean pisurik handiena, eta hau gorriak irtetzen zaizkie, noski marxismoaren aurka nola edo hala agertzen direnak, hemen kontraesan handi batekin aurkitzen dira. Baina, bestetik kontuan izan behar da, alderdiak legeztatu zituztenetik, hau izugarri hazi dira, eta honek ere bera rekin homogeneitate falta handia dakar.

Momentuz idazkari orokorrik gabe dago alderdia, Felipe Gonzalez baseko militante bat gehiago da, eta sei hilabete hauetan, zuzendaritza gestora batek eramango du, bertan tendentzi guztiak errepresentatuak daudelarik. Bitartean, militanteen artean, nahaspila da nagusi, batzarrean eman den debatea, espero zen, baina dirudienez ondorioak inoren burutik ez ziren pasatzen.

Parlamentario eta beste kargu publikoak lanean jarraitzen dira, momentuz orain arteko bide berdinetik jarraitzen dira, baina edozein momentutan gerta daitezkeen aldaketak esperoan.

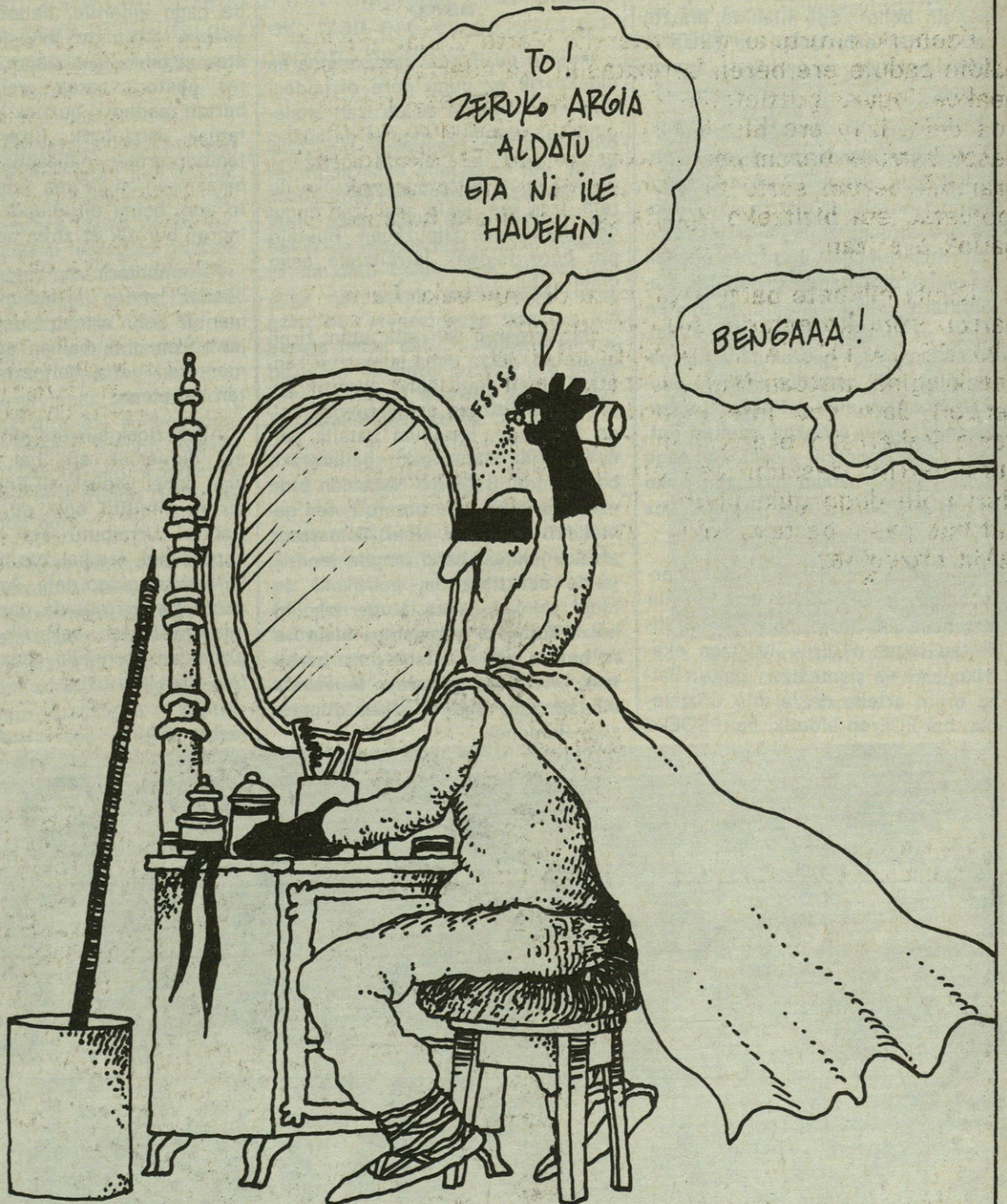
Akusazioak aurrera jarraitzen dira eta dimisioak ere bai, urrutirago joan gabe, Gipuzkoan Enrike Iparragirrek dimititu egin du, Nafarroan Gabriel Urralburu eta beste hiru kargudunek ere bai, eta badirudi soka luzatu egingo dela. Azken finean gauza bat geratu da garbi: alderdi minoritarioetan bakarrik ez direla gertatzen horrelako gauzak, etxerik onenetan ere bai.

L. AUZMENDI



Orain arte isilik egon behar izan direnek, ideiak agertu dituzte.

prekontseilari maskaratua

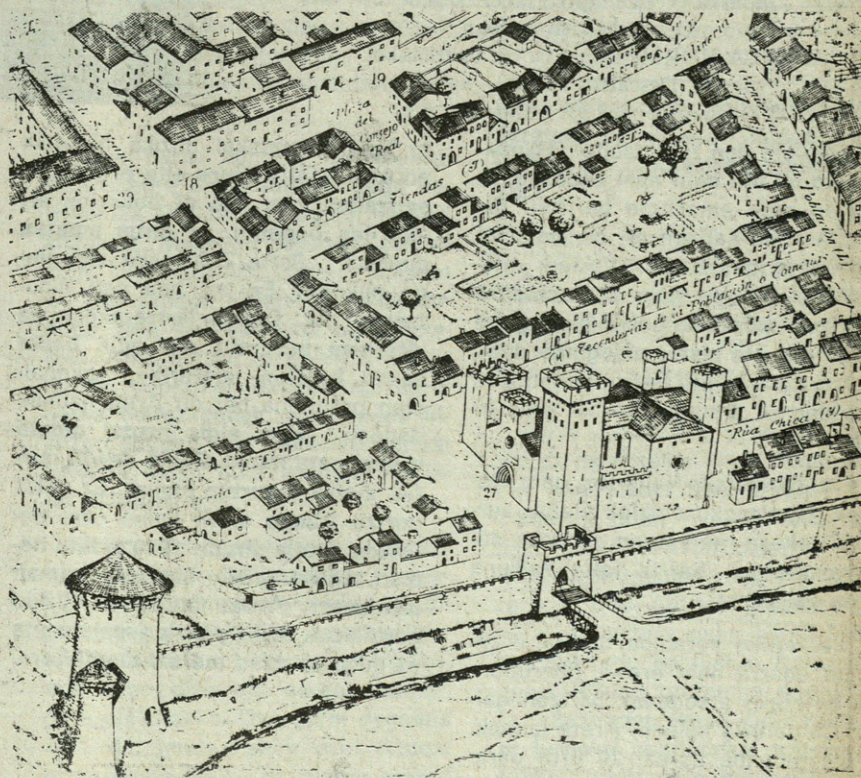


iruiñeko kasko zaharraren xarma

Edonork aitortuko du, hirietako Parte Zahar guztiek baldin badute ere beren berezitasun eta edertasuna, Iruiñeakoa inguru guztietatik biziena eta interesgarrienetakoa dela. Izan ere hiri honetako Parte Zaharra ez baita beste batzuek bezala baztertuxea geratu. Espekuladoreak oraindik bertan sartu ez direnez gero, oraindik toki armoniatsu eta bizitzeko egokia da, nahiz eta hutsune nabariak ere izan.

Duela hilabete batzu argitaratu da Iruiñeako Parte Zaharri buruzko estudio sozio-ekonomiko bat —EL ESPACIO DE LA FIESTA Y LA SUBVERSION—, ekipo zabal batek egina, tartean Mario Gabiria delarik. Liburu honek, zenbait dato oso interesgarri emateaz gain, Iruiñeako Parte Zaharreko bizitzari muinmuinetik heltzen dio eta hura berriro deskubritzen eta gozaten laguntzen dizu. Hori egin dugu guk, liburua irakurri ondoren, egun oso bat han pasa, bertako tokiak eta giroa ikusiz eta jendearekin hitzeginez.

Larunbata goiza. egun eguzkitsua eta beroa, Iruiñeako Parte Zaharra jendez nahiko betea dago. Batez ere emakumeak beren poltsekin. Mañueta kalean horrelakoak ugari; bi etheen artean dagoen gune batean hiruzpalau puesto: plastikozko ontziak, boligrafo eta metxeroak, lore eta landareak... Aurreraxego Merkatu Zaharra. Gaur inoiz ez bezalako mugimendua dago Asteburuko erosketak egiten dituztenei, Iruiñealdeko baserritarrak batzen zaizkie. Ohituraz egun honetan egortzen dira batez ere Merkatura; batzu barazkiak ekarriko dituzte, besteek ardikiak, konejuak, usoak, oilaskoak, arraultzak... Hauek, abereak saltzen dituztenak, gizonezkoak gehienek, aulkietan eserita, elkarri kontu kontari, pasatzen direnei kaso haundirik egin gabe, erosleren bat hur-



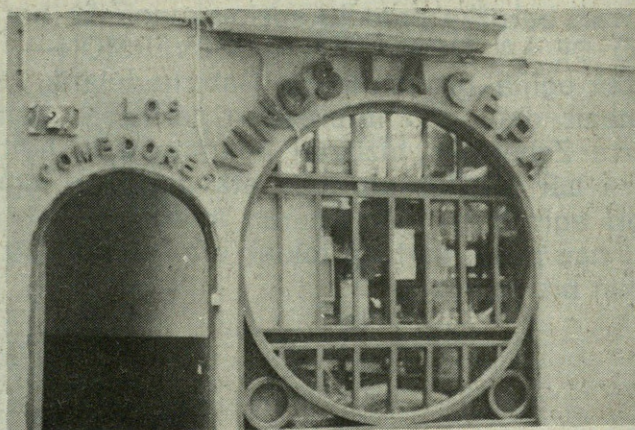
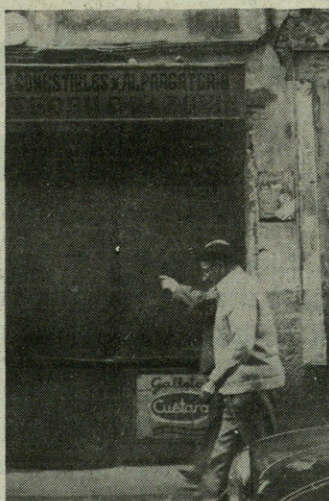
Aldaketak izan ditu Parte Zaharrak urteetan zehar, baina oraindik antzinako aztarrenak aurkitzen dira.



Parte Zaharra ez litzateke ezer era guztitako denda, taberna eta oraindik apurka geratzen diren tailerrik gabe.

Denda berrien ondoan

—LA HORMIGA jantzi eta oparietako denda, Descalzos kalean— astisau kutsuko dendak ere aurki daitezke.



bilduko ote den zain daude. «**Hamai-
ketako on bat egin nahi baduzue...**»
esaten digu emakume berritsu ba-
tek. Ardikia saltzen ari da, nafarrei
hainbeste gustatzen zaizkien «me-
nudicos» egiteko gaia. «**Larunbatero
etortzen naiz bai, baina gaur gutxi
saldu dut eta laster aldegingo dut**».
Aurreraxeago ijito batzu, betiko ijito
lruñearrak, arkume oso bat erosten
ari dira.

Era guztietako janariez gain, lo-
reak, buztinezko ontziak etabar aur-
ki ditzakezu merkatuan. Ondoko su-
permerkatuan berriz falta zaizuna
eros dezakezu.

Merkatuko zorabioa utzirik —zo-
rabio ederra hala ere—, liburuden-
da batetako atsedanak hartzen gai-
tu, Caldereria kalean. Areta jaunak,
Doneztebekoa berez, 20 urte dara-
matza denda honekin; beti destaka-

tu izan da euskal giroko liburuak
edukitzeagatik. Nere aita ere liburu
saltzailea zen; eta ni bokazioz ari
naiz lan honetan, ez dirua ematen
duelako... Parte Zaharretik aldegin-
go nukeen? Ez, ez, hau oso biho-
tzekoa dut. Denda jartzerakoan ez
zitzaidan bururatu ere egin beste
hauzo batetan jartzerik». Azkenal-
dian problema bat du Areta jaunak
dendan: «Hiru aldiz hautsi didate
kristala eta miatu didate denda guz-
tia, zintak lapurtuz etabar. Ez dakit
nortzu izango diren baina usai po-
litikoa dutela dirudi: 1940 aldera he-
men argitaratutako liburuak eraman
dizkidade». Areta jaunak ez dizkio
gertakizun hauk poliziarri salatu eta
ez du uste pena merezi duenik ere.

tean —bueno, lruñeako baxoerdiak
baso beteak izaten dira— LA CALLE
tabernako nagusiarekin mintzatzen
gara. «**Ez zait ahazten ez; martxo-
aren 27an jarri zuten bonba. Ondo-
ren telefonoz deitu didate behin bai-
no gehiagotan, amenazatuz, eta
gauetan beldur pixka bat ematen dit,
bai**». Hala ere LACALLEko nagusiari
ez zaio bururatu ere egin legeztatu
zutenetik horman duen ikurriña
haundia kentzea, bonba jarri ziotek-
nek hori esijitzen zioten arren. Ez da
LACALLE tarbarnak izan duen lehen
atentatua. Iazko maiatzean, faxistak
lruñeak guztian ibili ziren egun har-
tan, txiki txiki egin zizkioten kris-
talak. Zergatik LACALLEren aurkako
amorrur hau? Taberna «abertzale eta
jatorra» da dudarik gabe, eta horre-
lakoan eredia nolabait momentu
honetan. «**Bai, jende gazte eta pro-
greia ibiltzen da hemen, abertzaleak,**

anarkoak...» esaten digu Parte Zaharrean «oso gustora» aurkitzen den etxauriar honek.

Jarauta kalean denda zahar eta iluna. Horrela izatea dagokiola dirudi sal-erosketako denda bati. «Orain batez ere gauza zaharrak saltzen ditut, besteak ez du dirudik ematen. 1938tik nago ni hemen eta nere amona mendearen hasieratik egon zen kale honetako 57an. Parte Zaharra oso ondo dago, bai». Eta han geratzen da Cañaverl jauna santuen irudi, kandelario, mueble zahar etabarren artean.

Nabarrerria kalean, tabernaz inguraturik, jantzi denda bat, txikia baina polita: SORGINAK. «Toki hau hartu genuenean ikuilu bat bezala zegoen, erabat hondatuta. Eta hori



“Ez zait ahazten, ez; martxoaren 27an jarri zuten bonba. Ondoren telefonoz deitu didate behin baino gehiagotan, amenazatur, eta gaudetan beldur pixka bat ematen dit, bai”. (LACALLE, tabernako nagusia).

gertatzen da beste etxe-azpi askorekin ere. Onena zera izango litzateke, jende desberdina bildu, etxe-azpiak hartu eta era guztitako dendak jartzea» esaten digu «sorginetako» batek. «Denda hemendik kanpora jartzerik ezta pentsatu ere. Parte Zaharrean bizi izan naiz eta hemen lan egiten nuen lehen ere. Hemengo jende guztia ezagutzen dut eta ilusio haundia egiten dit giro honek».

Hauk dira Parte Zaharra bizirik mantentzeko beren ahalegintxoak egiten dutenetako batzu. Izan ere Parte Zaharra ezer gutxi litzateke era guztitako denda. taberna eta oraindik apurka geratzen diren artesaniazko tailerrik gabe. Baina ez da dena arrosa kolorekoa.

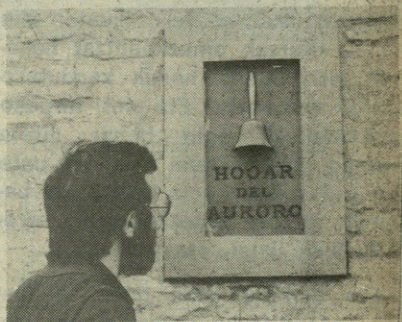
HIRIGINTZA DENORI DAGOKIGU

«1950ean 28.000 biztanle ginen eta orain 14.000 besterik ez. Badaude zona batzu, esate baterako Descalzos kalea, garbi garbi degradatzen ari direnak, ghettoak balira bezala. Hala ere egia da Parte Zaharrak baduela oraindik bere bizia». Fermín Jiménez da, Parte Zaharrean jaio eta bizi dena, hauzo elkarteko partaidetako bat. OPUSeko uniber-

tsitatean sartzen utzi ez ziotenez gero, Florencian egin behar izan zituen arkitekturako ikasketak, hirigintzan espezializatuz. Goizetan saski denda batetan lan egiten du —bere aitona saskigilea zen eta aita ere horretan aritzen da—; arratsaldeetan berriz hirigintzan; bi urte daramatza titulua konbalidatu ezinik.

«Guk Parte Zaharra errekerperatzea esaten dugunean, ez dugu berrikuntza lan bat eskatzen, horren aitzakian, Madrilgo hauzo batzuetan egin duten bezala, bertan bizitzen ari den jendea botatzeko. Nahi duguna zera da, dagoena aprobetxatzea. Mila inguru etxebizitza daude hutsik, egokitzen badira ongi aprobetxa daitezkeenak. Eta jendea bizitzen dagoen etxe asko ere berritu beharra dago. Etxe askotan ez dago dutxarrik ere.

Honetarako plan berezi bat eskatu dugu. Azter dadila udalak Aurrezki Kutxa Munizipalaren bidez eta diputazioak prestamoak emateko posibilitatea etxe horik konpontzeko, edo eros ditzatela etxeak hemen gero alokatzeko. Oso garbi dagoena zera da, jende askok ezin dituela erosi beste hauzo batzuetan egiten



Pertsonaje eta toki tipikoak ez dira falta. “Marinerito” eta “María la lotera” jende juziak ezagutzen dituen hoietakoak dira. “Aurorok” Nafarroa tradizio haundia izan dute eta Iruinean etxe bat eta guzti dute.

diren etxeak. Hau nola soluzionatu Estatuak ez du ezer egingo, bera: udalak eta diputazioak erantzun behar».

Etxebizitzaren problema honengatik, Parte Zaharreko Hauzo Elkarteak laguntza osoa ematen dio «Etxeare aldeko Batzarrea» deiturikoari.

ZER EGIN AUTOEKIN?

Parte Zaharreko problema bakarra ez da etxebizitza. Bada beste bat oso latza: trafikoarena. Parte Zaharrak duen mugimenduak asko erakartzen du kanpotik —bertako biztanleenak 3.000 inguru bertatik ez dira. Autoek, jendearen itxera eragozteaz gain —toki batzutan eta ordu batzuetan ikaragarri aparkalekuen problema sortzen dute. «Bazegoen Parte Zaharrean zapi lurpeko aparkaleku egiteko proiektua, zazpi mila autoentzat gu-

gora behera. Guk ez dugu hau onartzen. beste gauza batzuen artean ez dagoelako Parte Zaharrean bertan hainbesterainoko beharrik. Bestalde, diru publikoaz egiten badira, gaizki, beste zerbaitetan hobeto aprobetxa bait daiteke diru hori; diru pribatuaz egiten badira berriz, are gaizkiago, hiritarren kontura negozioa egingo baitute. Onena garraraoetako zerbitzu publiko egoki eta merkeak jartzea litzateke eta horrek jendearen mentalitatea aldatu beharra ere badakar».

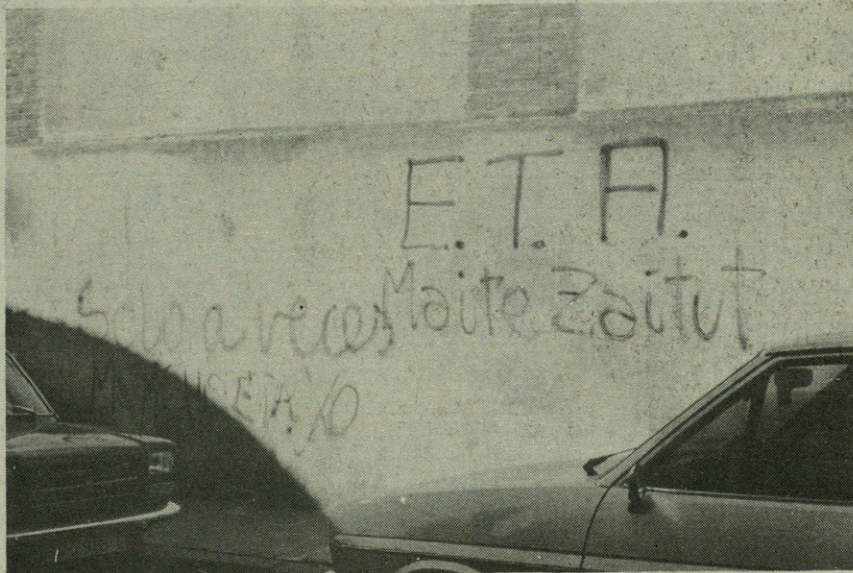
EL ESPACIO DE LA FIESTA Y LA SUBVERSION liburuan kaleak oinezkoentzat bakarrik uztearen aurkaño postura azaltzen da, horrela poliziak autoen enbazorik gabe, jendea errazago kontrolatu eta egurtu ahal izango lukeelako. Baina Ferminék beste arrisku bat ere ikusten dio horri: «Kaleak oinezkoentzat bakarrik jarritz gero, hortik kendutako autoak non sartu? Eta plof! lurpeko aparkalekuak egin behar direla esango dizute. Dena dela, nik uste dut proba daitekeela kale batzu bakarrik jartzea oinezkoentzat, erresultaduak ikusi, eta erabaki».

Eta dudarik gabe poliziarengandik defenditzeko autoak behar izatea baino hobe poliziarik ez izatea. Hauzo Elkarteak polizia Parte Zaharretik bidaltzeko kanpaina bat jarri du martxan.

Arazoak arazo, Parte Zaharrean bizitzeari ez zaio bentajarik falta. Fermín Jiménez en eritziz «bentaja nagusia hemen hauzo berrietan lorzen ez den bizitzeko, erlazionatzeko modu bat dagoela da: jendeak elkar ezagutu egiten du, kalean elkartu zindezke... Gero, baita ere denetik izatea: dendak, tabernak, zineak... Eta nik etxeei ere aurkitzen dizkiet bentajak, eginda dauden modurengatik».



Ekintza politikoak ugari izaten dira Parte Zaharrean, eta horien ondorioz bada oroipen tristerik ere: 1977ko maiatzean Cano hil zuteneko txokoa Calderería kalean. Nafarroako Museoaren aurrez aurre berriz, horko pintada hori ikus daiteke.



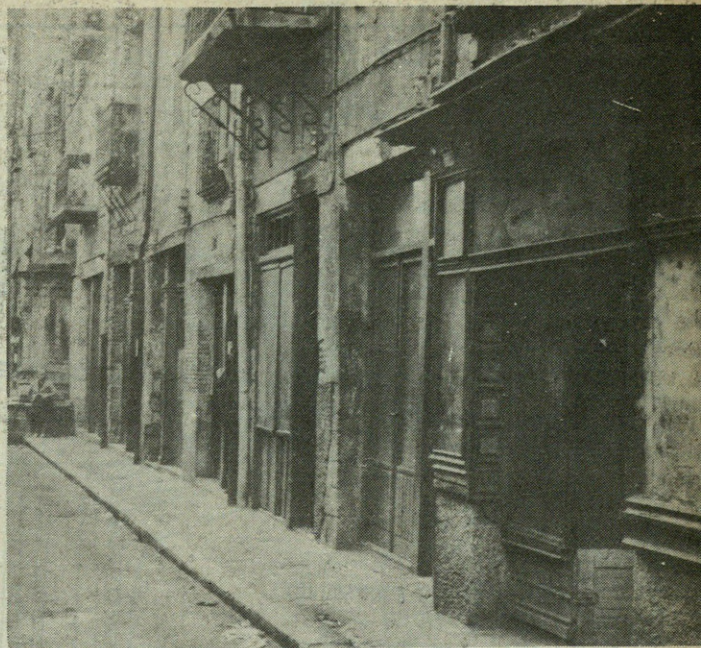
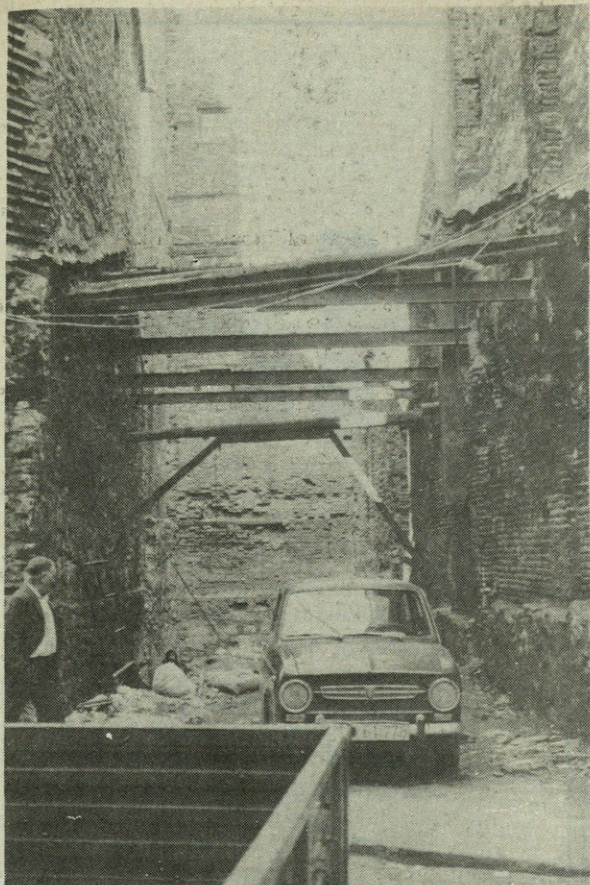
“Guk Parte Zaharra errekuperatzea esaten dugunean, ez dugu berrikuntza lan bat eskatzen, horren aitzakian, Madrilgo hauzo batzuetan egin duten bezala, bertan bizitzen ari den jendea botatzeko”. (Fermín Jiménez, *Parte Zaharreko hauzo elkartekoa*).

ongi bustitzeko moduak

Bai, beharbada geratu zara asfaltiko lagunen batekin. «Txoko»n, oski, Plaza del Castillo zoko batean hain zuzen. Eta bertan, jende unitzen artean, ortzirale/larunbatean lagun andana biltzen baita, ardotan joatea erabaki duzue. Ostetik irten eta, Estafetarako bidean

«fitero»n sartzea duzue. Tartean, «DEIA» eta «EGIN» non diren esplikatzen duzun; ordurako «amorzagotia» bero bat jateko aukeran zaude, ondoko taberna batetan. Handik llabur, prefazio ttiki horren ondoren, «Las Vegas» alde batera utziaz (salbu-eta EIAkoren batekin

nahi duzuela mintzatu) Navarrerria karrikaldera abiatzen zarete. Navarrerria, egiaz erraitekoz, ez da gaur estudiante, langabetu, abertzale, ardozale eta alferren zona maiteena. Arratsean, nonbait, «Mejillonera»n egon zaitezke denbora ematen Jauruta aldera joan baino lehenago.

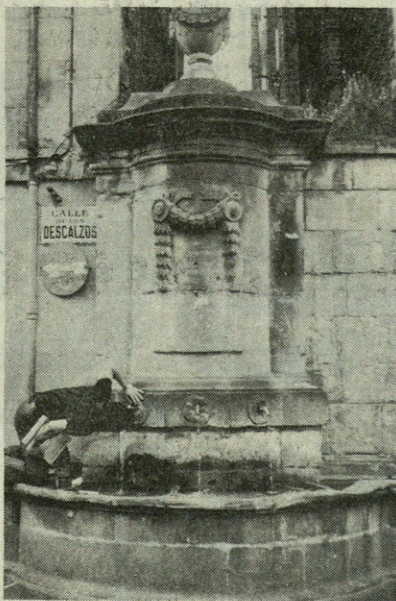


Descalzos kalea, baztertu eta hondatuenetakoa. Parte Zaharreko arazorik latzenetakoa etxe hustuak dira: mila inguru daude horrela. Eta jendea bizi den etxe asko ere berrikuntzen beharrean daude.

Udaletxetik pasatzean, entzerratu diren lagunei agurtu edo bokataren bat eraman (astero, badakizu) ekolojisten pintadari begirada bitxi bat (a bai? zein pollita! eta hiru bider kendu dute?) «Urrizelki»ra goazela perretxikoak edo giltzurrunak jateko asmoz. Maiteago baduzue, banderillak Ribeiron ittotzea, lasai, parean baituzue ostatu gailego bat, bai olagarro jateko baita Ribeiro xuria eta beltza edateko ere. Bainan, segur aski, berant zabiltzate, tamalez eta afaltzeko asmotan zarete, nonbait. Kasu horretan «Monton» hurbil duzue, berant xamarra joanik ere. Bertan TVEk eskeintzen dizkigun atsedēn aldi eta plazerrez kanpo halako afari arronta jan ahal duzuela.

Egon, badago ere San Gregorio/San Nicolas karriketako ibilaldia, aldi huntan bizardun, euskaltzale, abertzale-sozialista eta ikaslez josia. Bada, gorki denbora ederra duzue egun, eta nahiago izan duzue zuen autura ibiltzea. Hortakoz «Areta»ra, S. Anton karrikan joan zaitezke bertako «birika»ren berri jakiteko.

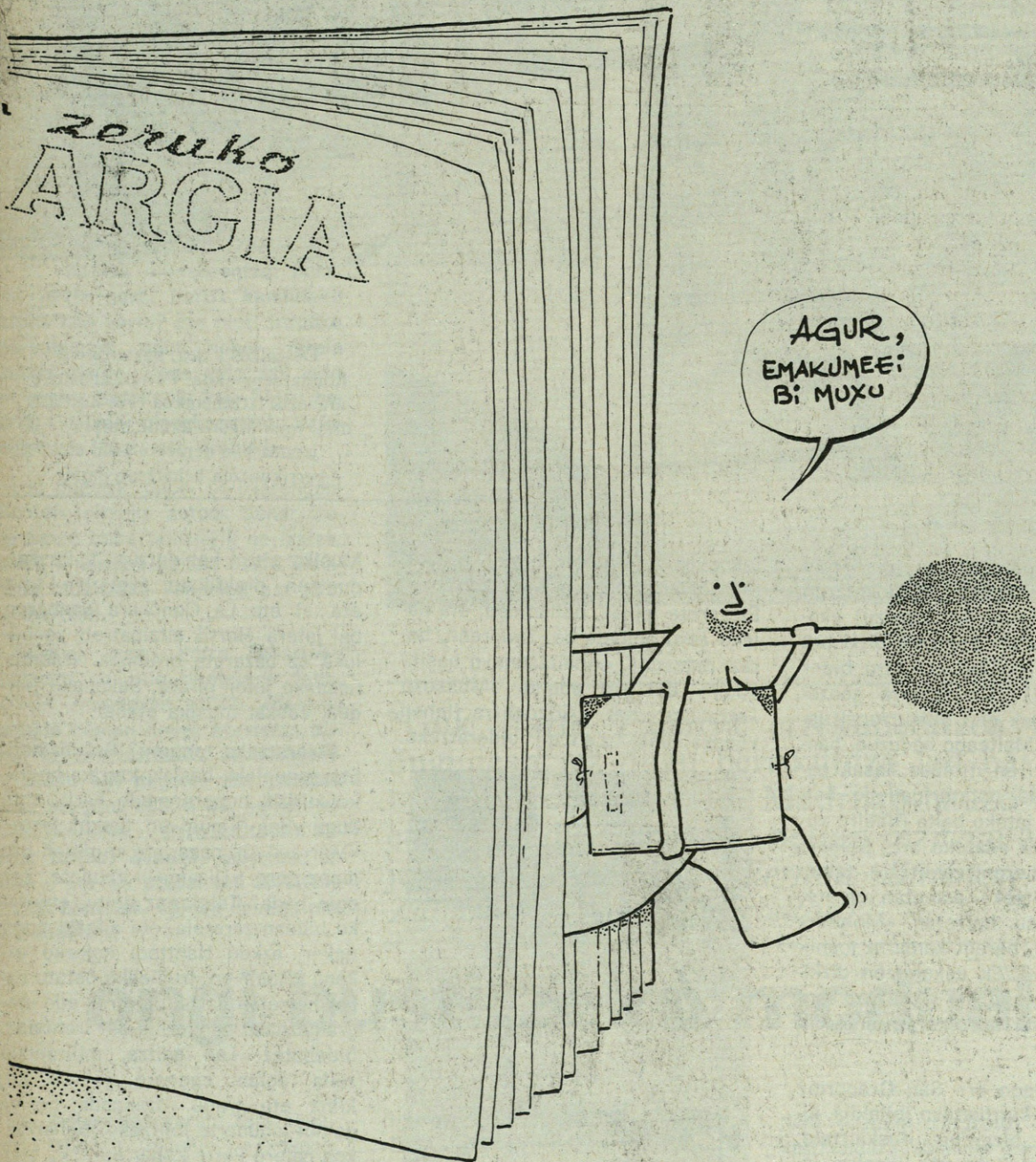
tekoz. Nolazpait horren alboko ostatuan halamoduzko bazkaria egiteke. Ez zarete lehiak, beharbada, eta halako zero goibela da. Tenoreon, beraz, patxadaz, «Anaitasuna»n hasita «bola» bat jan edo/ta «Museo»n «arraultze» bat, «Arizona»ra (lehen «Euskalduna» zena) bideratzeko.



Musika pittin bat entzun, 1. Euskalduntzen praktikatu («bi beltza eta...») eta La Conchara ganbaren bat jatera. Hortik aitzinat eta zarbuluka ez bazarete oraingoz, «Montañesa»ko jator girora, Sakanako jendea, euskal musika etabar.

Etixeratzeko tenorea? Bai, bainan. Eta espuelaka hasiaz, karrika huntako xuririk hoberena-edo hartu ahal dugu «San Miguel»en, handik laster «Marrano»tik pasa, eta sardinen bat janez gero, «Ulzama»n zaudete. Zer egin bada? Telefonoz deitu, etxerako bidean zaretela, eta aitzaki horri esker, azken ttantodi egiazko azkena «Roch»en, Iruñeako ostatu zahar horretan hartu, piperrak edo magra-gaznako banderilla bat irentsiaz, bidebatez. Lan gaitza, militantzia zaila, agian, egunoro, jo eta ke, klink eta tragu, dzangada horiez gaindi lagunarte ibiltzeko; beharrezkoa halere Parte Zahar huntako bizikera eta zeruari eusteko.

MIGEL OTERMIN
ELIXABETE GARMENDIA



oh!

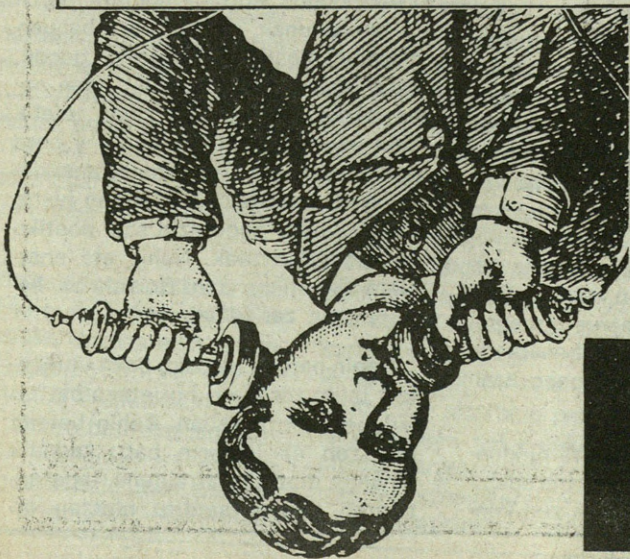


Esanak esan, eta ez ezazuela pentsa damuturik gaudenik, aspaldi xamar utzi genuen orrialdetarte honetara gatoz, batzuen pozarako (bajak areagotzea omen gure estiloaren teknikarik aztergarriena) eta bestetzuren hamorraziorako (aspaldian ikasitako txisteak berriro, eta grapak hain zabalkorra egiten duen plana dotorean en plus). Damuturik ez; nolabait esatekotan, eszeptikoagoak.

Eszeptikoagoak denek hain arraroa dela dioten geure herri honen bizitza bizi litekegarri batetara itxurazko epe batetan iristeaz, Estatutoarekin ala Kontseiluarekin. (Urteak adarra luzea du, eta mintzatuko gara patxaratsuago). Eszeptikoagoak, nola ez, euskal kazetaritza bataiatu den abortorearen konponketa (eta guk ez dugu eutanasia gaitzesten) zentzuz eta duintasunez egiteko ahalmenaz. Behin

baino gehiago gaztigatu, abisatu zintuztegun: gu profetak gara. Zortzi hilabete dira predikatzen genuela (basamortuan): «hemen dagoena zera da, itsusi asko interesantzez disfrazaturik, anteojo kontxaduna aukeran eta serio jiteak bizar atzeetan, baina sakonean surrealismo katxondoa. Diskurso aspergarri asko baina funtsean ez seriotasun eta arintasun jatorrenaren perla». Eta hala joan dira dinosaurioak perratzerara Eginen euskarazko kazetaritza iraultzailearen

asmoak (?), Deiaren euskal profesionaltegia eta beste zenbaiten katxondeo lerroa. Hala joan zen Oh, Oh Euzkadi ere. Egia da, aurrez ere sospetxatzen genuen, baina frogatu egin behar: ez, ez da posible ezer argitaratzea Cajahorros baten izena gabe (eta Usurbilgo inprenteroa deika oraindik, gixaxoa). Baina kasu, irakurle zorrotz hori, lehendabizikoan eskarmentatzen direnetakoak gaituzu. Voilà la petite grosse difference. Eta Oh, Oh Euzkadi aipatu dugunez gero ezin eskertu gabe utzi lñaki Zubizarretaren txaloea eta batez ere ZERUKO ARGIAk beronek hain maisuki erabili zuen luparen ironia zoragarria. Haur frustratu haren oroitzapenez azaltzen gara dakusazuten izenburuarekin, eta frakaso harekin traizionatu genuen kuadrilaren lanei ere leku bat egiten diegu geure ondoan (eta berriro inperatiboa erabili beharrean gara,



euzkadi

Halakoez eta bestelakoez aritze-ko aukera erosoak izango ditugu aurrera ere, ez apuratu, haurra ikastolara darabilen gurasoren bat edo beste hamorrazazteko, oteiza-zaleak mintzeko eta buztan batzarrekoei bertsoak ateratzeko ez da inoiz beranduegi: urtea adarduna da.

JACQUES BREI

Mourir, ah mourir, le grand affaire
... mais vieillir, c'est une connerie vieillir,
connerie hutsa, desagradablea eta desor
dukoa: les adultes sont tellement cons
esateak burkaziarik ezin eskatzea supo
satzen duenean.

Zaila da zahartrora duinasunez eramate, askatasunaren motxila arinaren ordez desingainoaren karkoba jasotzea soilen. Hatz puntetan Bertharen harapen ximelteak paulatindan sentitzeak markatzen duen geure dekadentzia prebuenen ordu implikazioa.

Zaila. Eta hula ere buruz diska
plater gainean sartzean orritak estupiduz
begiratuko digun gastea? eta baregoa,
eta sentimenduetan ez murriztean baldin
bataz-ikurak esan ere puztu izango. We
never... argialdian dugu dakigula
verbalaren stop ezaketa eta gaste
zateak, besterik gabe, eta hula hori
duntuz esaten, lagunduz esaten bukitze.
Eta beharrik ikusidakitzaren kaita
itarria, zahartzatzenaren kaita.

We never will be old. Gu bertu ez
garai sekulan zahar zango, berrako
garte izateko edo zahartzarora ez
iristeko berrintzat manera noble eta
ezagunak dauzkagun bitartean, birketa
ei mihizua edo ezin berritatzearen
aurretia

En fin Jacques, gordinak agosatu
tu ziran! Zuhaitz estelinoak izango
jartuak pasatu trise honetan, eta izela
erango diegu hieko garmen, udu zaka
rean.

SAN SIMON ETA SAN JUDA

Hogezatazpi: hat zen bi urtetatig
hormutza mukiaduntzena proitzaren
triste eta hamorrazkoiztearako konbo-
katzen qintuen eguna. Hogezatazpi plus
bat: hogezitatez. Ben Simon eta San
Juda sehalmentzen. Sere arakteakotzu
naz et duso milagro handirik esperio
Hau ekuztearako, kuskio zentituzen
kustekoak: Hitegin behar zutinek
hitegin dute, eta zuzen agin ere,
tosten eta komunikati politikoetan
purtutan jurtzen den klarotasunaz
sainia. Bafalema, dhenolun.

Esanak esan, eta esan bezala daude. Ia, egongo da hor zehar urte alabak horriean hezi dituen PNVko militantek zaharrak ordurartan bere jarrera/az koprainsidieguez defendatzekeo iraztean jurgintzen denak.

PORRULARI

Porriulari: pajostori, jatorra eta herri-
koi. Potortzeak zalatzerdi mugangarri
eta Calbeton bizi. Paxtoa zinemag-
aizariak eta Senekinduzko. Lehenia
bizirik hostatzen burua frun frun. Aitua
ba haiz partean bertan. Porriulari potto-
rri amele putamenera ba ahal dakiz zer
ze zalatzerdi, pikatzea lagu potro kokak
bitartekari ematen dabil zer habel ku-
rak harraioak nahik. Fite zak duki-
doka potortzeak torritorez. Zer dakit
zer den pira ezustate EutGero.
Deustur haize, oritaze suka. Igo
mariko potu burutero eta ametioz.
Zalake zalake guk munda zelak biet-
tu bantzerak tasatzen dugun laburu
tu begiada ezalekretak gordete.
O, Jatorra pottoberri, pottoz amele
Calbeton bizi.

SARIK ETA TYAPELAK

Aspertu ere epiten gaitu ditoxozko
lelo honek. Ikusten denez araztu etiko
eta moralak dituz dirra duten jende
akiteen ere. Ez zuen zerikitz bestela za-
behar, epia eman. Guz ondrea, ez nah-
barritu. Horretatik atera. Guztien eta
Goren gureta. Ikazketek, dirarek
dirra, konpostakatearen gain nardagun
zu etara zer ezaten dituzela. Txakelke-
ta, txakelke, txakelke. Liribara
gurtien, txakelke, txakelke, txakelke.
Txakelke txakelke txakelke txakelke
Baina biei ere hori gehiagoko ere eman
zaie. zuek nort. Epa mahakoko
haukete. Horien besterengoko jakindua
fark nola.

[illegible]

Ez duzu mumorenik filloana hauek
 puntatz punta, aietzeko. Bincagkie ki
 belin bere bana teonikid. Aldin-tastek,
 idiazkie, bere lana kontolatzko harzen
 dueneyn, ez duela benji antzeko konfi-
 mazioen bere lanaren putikagatasunaz
 ala putikagatasunaz. Zer esanik ez
 horretaz, azarte kontseptuaz, baldin
 horretaz.

[illegible]

gonbidatua
urtsuaran

Igande arratsalde euritsu batean idazteko —poesiak idazteko— go-goa sartu zait. Oianonen buruko minak etzioten espero genuena —nahiz eta buruko minik izan— zeren kasualitatez garai bateko gogorazio delizius bat etorri zitzaigun arratsalde euritsu hontan nolaz izaten ginen gauerdia pasata askoz geroago non eta denborak etzuen neurririk ko-txearen barruan.

Nuela gogoa bainan falta zela asmoa eta poesiak ziren nere urrutiko beste gozamen batzuen memoria. Nizula gogoan eta ez besarkada gozoan. Hire eskua, hire beso lirainak, hire bedi nabarrak.

Horretan nintzela, urrutira nindoa-
la, Oianonen beldurrak, beregana
nahia. Espero genuena izan zen kun-

plitua. Luzeak bideak, urtsu hibaia
egin genuen ederra bidaia.

Arratsalde euritsu hontara berri-
ro bueltatunak, oraindik ere banuen
oraindik nigandik ateratzeko gogoia,
eskribitzeko grina, ez bait nuen na-
hi, nazka ematen bait zidan telebi-
sioa ikusteak, bai eta puntu y hora
irakurtzeak eta Donostiako anarkis-
ta batek idatzitako anarkisten histo-
riak eta bere gogorazio sasi poetiko
horiek irakurtzeak. Nahiz eta anar-
kista sinpatikoa izan. Horrela ba, ha-
si nintzen zer idatzi pentsa.

Behin batean idatziko banu umeen-
tzat ipuin zoragarri horietako bat?...
Ixilunea ene kaxkoan. Behin batean
bizi zen ez irakarle bat... nondik
emango diot nik jarraipena. Inpoten-
tziaren morroi sentitu nintzen or-

EE eta HB izango dira gure krikatika zorrotz eta krudelenak sofritu beharko dituztenak. Esan zuen Maok Txinan hain ohizko diren esterileteak —Lore izenekoak— probatzen zegoen arratsalde batetan: maite amore, negar dolore. Zuek kritikatu behar beraz, amodio bihotzekook.

Eta Euskadiko Ezkerrarekin hasi gara. Egia baldin bada ez zenuela onartu Andoaingo Udaletxean funtzionaritzarako oposizioetan euskarara jakitea puntuatzea gaizki zabalitzate, eta ez duzue euskararen egoerari buruz gauza handirik enbenditu. Aktak euskaratzea eta horrelako beste gauza guztiak jakin ezazue sinbologia mailan geratzea dela. Egoera horren kausa herriko sekretarioa, medikoa eta beterinaria erdeldunak izatea denik ezin esan badaiteke ere, egia da deuseuskalduntzearen elementu garrantzitsuak izan direla.

Ez du balio bestalde administrazioaile onak izatea euskaldun izatea baino garrantzitsuagotzat izan eta euskara enpateak hausteko balio duela esateak. Enpateak hausteko penaltiak txino batua edo familia numerosoaren karnera. Baina euskara gure udaletxetan euskaldunoi zor zaigun eskubidea da. Ez dago buelta gehiago eman beharrik. Aurrezki Kutxek espaldidanik lortu zutena, euskarak oposizioetan puntuatzea, udaletxetara eramateko gauza ez ba-

gara zuek esan zertarako behar genituen udaletxeak. EEko permanentearen komunikatu bat esijitzen dugu derrepente, konfunditu egin garela, eta gure informazioa txarra dela esanez bada, hobe. Esplikazio hori martxando, eta Andoaingo EEko konzejalak hormaren kontra belauniko MC-OICrekin egin duten enpatea griego klasikoa ikasiz hautsiz.



Beltzak argitaratu berri den Euskadi 1984.n intelektualei: hau esatekoan eta batez ere, aipatutako sofrimendu horik zuen baitan gihartuko bazenituzte, kapitalismoak iraungo dueno, bederen, gure gizartea bortxakeriaren pean izango dela esan beharko zenukete eta, Estatuto txirtxil batek biolentziaren gainditzea ekar dezakeela esateak lotsa eman beharko lizueke». Eta hala emango liguke Emilio, hala emango liguke.



Norbaitek esango du oraingoan ere, haxe suertea hoiena. Egia da gure profesio honetan jatetxe hoberenetan jan behar izaten dugula politikoei behar ohi diren kontaktoak izateko, notiziak Milan, Tokyo, Cairo eta N. Yorkeko Hiltonetan para arazten digula. Maiz xamar ikusten gaituztela modeloak izan ohi diren emakume luze sofisticatu hoietakoekin. Egia da, baina hoienguruz lotu ohi dira espioitza internazionalaren hariak. Ez diguzue sinestuko ordea ohean maitale hotzak direla esaten badugu, Hiltonetako sukualde internazionalak aspertu egiten duela eta aeroportutik aeroportura ez dugula paisajeen edertasunik daztatzeko denborarik izaten. Bestalde zer dira dirua eta fama edozein kale baztarretan bala anonimo bategure informazioaren iturburuaren sekreto betirako gorde ahal badezake.

Sinetsi gure herriarenganako maitasunak eraginik hartzen dugula erresponsabilitate hau berriz ere.

KOLDO IZAGIRRE

RAMON SAIZARBITORIA



ko ur freskoa, dantzaka dihoana, zuek duzue, mundu honek benetan behar duen mana saindua, gizonak, haundiek, seriotasun guztiz, arkitekto, ingeniero bezala, zuen erreken freskura hori, non eta atrebitzen zarete maixuari galtzak kentzea, non eta maitasuna pitoa ukitzearekin konparatzen duzue, non eta gogoz beste batetaz burlatzen zarete, non eta ez duzue horrelako leku nazkagarri eta pobreak bizi nahi, zuen erreken freskura hori zergatik demonio, ari gara sikatzan eta desegiten?

duan. Zikiroaren anaia. Ai zikiro historiariak sortu duen esentzi berdadero eta nazkagarria. Nondik ote dator euskaldunen zikiroarekiko —batez ere baztandarren— zikiroarekiko berazalioa? Nola den posible horrela degenerazioa? Nondik eta izurritutako animaliak eman dezake haragi goxoa? Ez ote den, alderantziz gure Zikiramenduaren sadismo humanistik sortzen den gusto deformatua?

Zeren zikiratuak gara. Zikirok gara denok. Zikiro da behin eta bere bizitza guztirako sardearekin espasutatuko nekazaria. Betirako ezkondua eta zikiratua mailuarekin dabilen langilea. Zikiro betirako jan ahal izateko 40 urte segidan irakasle-jakintun-polizi-neurritzaile izan eta gero zahar errabiotsu, kiskilotsu,

aguanta ezina izanen den irakasle kapatzailea.

Zeren umeok, barka iezaidazue, ez barka gezurti nahiz eta, nahi nuke zuekin ene bihotza eta zentzumenekin behin betirako hitzegin, eskoletan egiten duguna neurri osoan el tonto egitea da. Gure ofizioa ton-toak egitea da. Jan ahal izateko ton-to bihurtu behar zaituztegu. Jan ahal izateko zuen gauzarik hoberenak, bizitzeko gogo berria, freskoa, mendiko erreka txikiaren antzekoa, non eta ederki egoten da itzalean Aizkorri ur goxo eta hotza edanez erle baten bila goazela 9 urte nuela, zihur nere aitarekin pausoka pausoka azkenean neka neka eginda ne-goelako arreburrikitosetan jetxi nintzenean otzaurteraino, handik trenean legazpiraino joateko. Horrela-

kotxerik ez, bizikletak bai!

Kotxeak eta gasolina garestitzen doazen neurrian, kutsaduraren aurkako kanpainak eta oihuak geroz latzagoak direnean, Euskal Herri eta beste puntu askotako ekologistak alternatiba osasuntsuago bat planteiatzen ari dira: kotxeen ordez, bizikletak erabiltzea.

Azkenotan eta planteiamendu hauen barruan manifestaldi asko izan da bizikletaz egin direnak (Barcelonan 40.000, Madrilan 30.000 eta Euskal Herrian Bilbon eta Iruñean izan dira oraingoz, azken honetan Maiatzaren 20an). Hauk eta herri marathoiak kontutan hartzen baditugu, gauza bat garbi dago: gizona bere energiaz baliatzen hasi dela eta azken finean denontzat hobe, kutsadura gutxiago, osasunez hobeto, zaratarik ez, eta gaur asko eta askok duten kezka alde batera utziz: kotxearen plazoak, gasolina, etab...

Pertsona guztiek bizikletaz edo ibili behar dutela esijitzen ausartzen naiz; airea guztiena da eta ez bakarrik kotxez doanarena. Ez badugu guztiok elkarri kutsatzea erabaki, zuk, kotxez zoazenean, ez daukazu guztiena den airea zikintzeko eskubiderik. Baina betikoa, gizarte honetan eskubidea sistemak esandakoa besterik ez da. Industriek poizintzen bagaituzte normala da. Zuk, nere albotik kotxez pasatzean txorizo bat bezala ketzen banauzu guztiz normala da. Nik ezin badizut pix egin ahoan, zuk zeure kotxez ezin didazu uzkerrik bota sudurrean, ezta?

Nik sinesten badut bizikletaz ibili behar dugula ez da kutsadurarenatik bakarrik. Nik, duela hiru urtetik, hemen Bilbo aldean, nere «medio de transporte» delakoaz erabiltzen dut eta benetan ohituz gero kotxea baino askoz bikainagoa da alde guztietatik (merkeagoa, osasuntsuagoa, praktikoagoa). Euria denean inpermeable on bat erabili eta kito. Kotxe baten karrozeria baino sinpleagoa da. Kotxea arinago doala esaten da. Arinago, bainan nora joateko? Edozein bilbotarrek daki: Bilbo kaleetatik askotan oinez, kotxez baino lasterrago heltzen da. Algor-tatik Bilbora joateko ordu bat baino

gehieago tardatzen da kotxez. Pertsona guztiek lanera joateko kotxea daramatelako eta jakina, enbotellamentu itzalak. Bizikletaz, berriz, ordu erdi batetan lasai joaten da. Edo bestela trenez ere (nahiz eta kaka bat besterik ez izan) lehenago heltzen da. Baina... hori ez da kategoriazkoa eta gainera geltokiraino

300 metro ibili behar, eta herniatu egin daiteke bat.

Arazo honen mamia, patxadakariar betetako mentalitatean dugu. Progreso, edo «aurrerapena» gure gaitasunen atzeratzean datza, behartasun gehiago izan dezagun. Izan ere, progreso hori dela eta egunetik egunera inutillagoak gara. Progresoarekiko: gizon-degenerazioaren prozesua nabari da. Beraz, atera dezagun ganbaratik baztertu genuen bizikleta (modernoak ez zelako, agian) eta har dezagun berriz galdutako osasuna, lasaitasuna eta gure hirien itxura humanoago bat.

Pekinen, hemengo mentalitate kontsumista eta erosokeriaduna ez dagoen lekuan, eguneroko desplazamenduetarako bizikleta erabiltzen dute gehienek. Pekingo kaleetan kotxeen ordez, milaka bizikleta dabil.

Hemengoaren erruduna batez ere sistema kapitalista da. Hala eta guztiz, ez dugu iraultza itxaron behar bizikleta kaleratzeko. Adibidez Hollandan nahiko zabalduta dago, Ale-



manian 16.000 bizikleta-bide kilometro egin da.

Izan ere, bizikletaz ibiltzea ez da hain utopikoa.

Batzuek esaten dutena: «Izan ere, ez dakite denek». Baina ohitura piska bat, besterik ez da behar. Alotzetik aszensorez, kotxez eta barrez mugitzen bagara ziur aski aster ez dugu oinez ibiltzen ere akingo.

Kontuan har dezagun, bestaldek, asatebaterako orain dela sei urte kotxeek Bilbon 58.000 tonelada elebento kutsatzaile bota zutela. Hiri-buru askotan kotxea da kutsadura-iturri nagusia. Bilbon ez bada hola, ez da kotxeen kutsadurak inportantzia gutxirik duelako, industriarena handiegia delako baizik.

KOTXEEN KUTSADURA

Bizikletaz ibiltzea batez ere kotxeen aurkako alternatiba bat besterik ez da. Zergatik? arrazoi ugari aparte utziz, kutsadura handia dakargitako. Azter dezagun zenbat eta nolako den.

Kotxe batek 6 kutsadura iturri dauzka: «tubo de escape» izenekoa, karterra, gasolinaren depositoa eta karburadorea (ebaporazioa dela eta hidrokarburoak aireratzen dituzte), gorpilen desgastea eta frenoak (erabiltzean, asbesto partikulak botatzen dituzte). Hori, kotxeak altxarrazten duen hautsa kontatu gabe eta horietaz aparte egiten duen zarata-kutsadura (beste kutsadurek fiskaletan nabariago kalte egiten dituzten bitartean, zarata-kutsadurak gu konturatu gabe psikologikoki erasotzen gaitu).

Bestalde, kotxeak egiten dituzten industriek erakarritako kutsadura dago eta kotxeek erretzen duten gasolina hori egiteko prozesuak kutsadura pila bat eragiten du (errefineriak, petroliountziak itsasaldi-belatzak e.a.). Idazlan honetan kotxeek bere inguruan erretzen duten kutsadura pila hori ez dugu ikutuko; baina guztiz kontuan izateko da kotxea erabiltzen duena izatez konplize bat dela. «Andros-Patria» renarekin. Kotxe normal batek (urtean 20.000 bat kilometro egiten duenak) hau botatzen digu: 240 kg. hidrokarburo, 750 kg. karbonozko monoxidoa eta 40 kg. nitrogenozko oxidoa.



Horietatik kanpo badaude beste batzu, kopuru aldetik garrantzirik gabekoak baina ondorio aldetik oso arriskugarriak direnak, adibidez beruna edo plomoa.

KOTXEEN IPURDITIK BERUN POZOINA GUREGANA

Gasolinari beruna botatzen zaio antidetonante moduan. Beruna pozoin bat da eta oso arriskugarria gainera. Gogora dezagun Quesland herrian gertatutakoa, non 150 pertsona hil ziren, beruna zuen ura edateagatik. Beruna piskanaka akumulatzen goaz eta kopuru txiki bate-tara helduz gero, plaf! Rusiako hiri askotan errekin beruna botatzea debekatuta dago.

USAn 1966an (orain baino askoz kotxe guttiago zegoenean) egin zen ikerpen batetan hango kotxeek 200.000 tonelada berun bota zutela topatu zen. Ikaragarritzko kopurua ez al da? Bada, pentsatzen badugu beruna ez dela biodegradablea eta ia betirako biosferan geratuko zaigula pozoin tonelada pila hori, larriago. Inork ez beza pentsa euriak edo haizeak beruna sudurretik eramaten digunean, plomoa agurtzen dugunik; zeren euriaren bidez ibaletara doa, gero itsasora, arrainengana eta gero gugana eta lehen baino kontentra-

tuago. Bilboko ibaien kutsadura neurtu zuten tekniko batzuek esan zigutenez euria izan eta ordu batzu geroago berunaren indizeak oso goratuak topatzen zituzten.

OMSek kalkulatu duenez, hiri handienetan 20-80 mg. berun barruratzen dugu egunean, zientzi gizonak kantzerra kentzeko medikamentu milagrosoa bilatzen duten bitartean. Utz bitzate ezinezko erremedioak eta ken ditzagun arrazoiak: kantzerraren eragileak. Kantzerra ez baita gaitz bat, ekartzen dizkigunak baino. Kantzerra azken batez naturalezaren defentsa bat, sartzen ari gaitzaizkion alterazioen aurrean erreakzio bat, besterik ez da.

KOTXEEN KEAREN CO-A KUTSATZAILA ARRISKUGARRIA

1973 urtean Bilbon kotxeek 47.000 t. karbonozko monoxido edo CO bota zituzten. COa usainik eta margorik gabeko gas bat da. Animaliekin egindako ikerketa batzutan tumorea sorerazten duela frogatu da. Bestalde, odolaren hemoglobinarekin, oxigenoa baino 210 bider arinago konbinatzen da eta ondorioz odolaren zirkulazioan oxigenoaren ordez doa.

Fenomeno horren lehenengo sintomak buruan agertzen zaizkigu, zelula nerbioak sensiblenak direlako Bilbo aldeko kaleetan asko ibiltzen garenon artean buruko mina, nekear memoria galtzea eta antzeko sintomak ohartzea oso tipikoa da eta askotan COagatik datozkigu. Hortaz aparte COak gorakadak mareoak, arnasteko oztopoak, giharreen ahulezia, bihotz taupadak arintzea eta heriotza ere ekar diezazkiguke, OMSeK dioenez behintzat.

COa bihotzez txarto dabilenaren zatitarriskugarria da, zeren oxigenoa giharretara ez danean ondo helitzen bihotzak lan gehiago egin behar izaten baitu.

Egin diren txeko batzutan, hiritrafikoko guardiengan COaren izugarriko kontzentrazioak (ehuneko 18 ere) topatu dira. Ehuneko 20-k, karboxihemoglobina, heriotza ekar diezake. COa airea baino piska bat astunago denez gero ez da goratzen beste gasak bezala eta beheko kapetan konzentratzen da. Ondorioz askoz gehiago ukitzen gaitu.

Kotxeek hidrokarburu batzuk botatzen dituzte, gizonei ez diete gauza handirik egiten; baina eguzkia denean nitrogenozko oxidoeekin erreazionatzen dute, ozono eta kutsadura fotokimikoa eratuz. Los Angeles hiriko «smog» ospetsua fenomeno horixe da.

Bere ondorioak hauk dira: arnastean oztopo batzu eta ikusmen asko galtzea eta landarentzat eguratsen dauden satsugaien artean txarretariko bat da.

ASBESTOAREN ARAZOA

Frenoetako guarnizioetan eta enbrageko diskoetan asbestoa jartzen da. Kotxe asko ibiltzen den kaleetatik 600etatik 6.000 partikulatara / m³ kontzentrazioaraino heltzen da. Asbestoak opari hauk ekarri diezazkiguke: asbestosis gaisotasuna, biriketako edo eztarriko kantzer bat edo eta «mesotelioma» (kantzer mota arraro eta gaitz bat asbestoaren bidez bakarrik hartzen dena). Asbestoaren gaisotasunak oso gutti ezagutzen dira. Sarri asbestosis daukanari ez zaizkio diagnostikatzen are eta guttiago osatzen. Orain dela hiru urte Espainian 50 asbestositiko topatu ziren, gehienak bilbotarrak. Gaisotasun hau berria da edo



Kotxeek hidrokarburu batzuk botatzen dituzte; gizonei ez diete gauza handirik egiten, baina eguzkia denean nitrogenozko oxidoeekin erreazionatzen dute, ozono eta kutsadura fotokimikoa eratuz. Los Angeles hiriko «smog» ospetsua fenomeno horixe da.

hobeto esanda: gizonak sortutako gaisotasun bat. Bartzelonan, Cerdanyola herrian lantoki batek asbesto erabiltzen du eta han 1976an ez zegoen pertsona bat ere asbestosisekin. 1977.ean txeko bat egin zen eta 220 kaso topatu ziren. Asbestoari buruz berbetan gaudenez gero, arrisku handi batez kontura ekartzeko aprobetxatu nahi dut: fibrozemento eta uralitaren fabriketan asbesto asko erabiltzen da eta horko langileak eta inguruko bizilagunak kutsadura itzala jasaten ari dira eta gainera konturatu gabe. Lantoki horietatik irtetzen den hautsa kantzerigeno handi bat da. Euskadin, horietako 3 fabrika daukagu: Toschi Iberica S.A., Donostian; Fibro Cementos Vascos S.L., Donostian, eta Fibrocementos Aurrera S.A., San Sebastián del Vallen. Bestalde Bilbon ALCAN empresa dago eta bere gailuak egiteko ere asbestoa erabiltzen du; eta Industrias del Caucho izenekoa Iruñean.

Kotxeen kutsadura ez da salatu ohi; ez daukalako errudun zuzen bat, industriarena bezalaxe, errudunak azken batez geu garelako. Soluzioak alde batetik pertsonalak dira (zera: norberak bere kontzientziaz utz de-

zala kotxea) eta bestaldetik administratiboak (metroa egitea, hiri transporteak merkeagotu eta hobetu; txirrindulariei ibiltzeko laguntza e.a.) eta gure hirien egoera tamalgarrria (batez ere Bilbokoa) egoki bezate (kutsadura guttiagotuz, parke gehiago jarritz e.a.). Hala eta guztiz, neurri administratiboen beharra ez du eskusa izan beharrik.

Gizarte kapitalista honen kokeak oraindik ez badizkiate barrukoak jan; hi! bidal itzak pikutara kotxearen plazoak, gasolinaren igoera, aseguroak, inpuetoak, aparkalekuen beharra... e.a. eta ibil hadi bizikletaz! Hire gorputzaren, hire buaren eta hire biziaren osasunak eskertuko dik. Eta batez ere herenegun kez eta zaratez bete huen peatoiak, txirrindulariak e.a. eskertuko dik. Ez itxaron besterik eta eman ezak edo eman ezan etsenplua. Gehienok txirrinduz ibiliko garenean, administrazioak ezinbestean neurriak hartu beharko dizkik eta gure hiria, gure eguneroko etxea, leku bizigarri bat izaten hasiko duk. kapitalistek beraien ipurdietatik xurgatzen hasi beharko dutelarik.

KARLOS DONOSO

ebanjelioa lan-tresna?

Izen haundiko psikologo batek kursillo bat eman du onostian orain dela gutxi. Bere hitzaldi eta elkarizketetan Ebanjelioko esaerak maiz aitatzen zituela eta, entzule batek galdetu dio arrazoa. Bere erantzuna honelakoa izan zen: ez naiz sermolari bat, baina pentsatzen dut Ebanjeliotan gizaldi askotako jakinduria bildurik dagoela. Nerebat Ebanjelioa «lan-tresna bat» da.

Kristau fedearekin zer ikusi haundirik ez duten arazoetarako Ebanjeliok lan-tresna bihurtze horrek hartu egin ninduen, egia esan, eta ez gutxi.

Ebanjelioa estudiantzen ari direnentzat, edo Ebanjelioa sakondu eta hobeki ulertzeko moduak egiten ari direnentzat, lan-tresna izatea berezala da. Kristaudentzat Ebanjelioa fedearen iturria da eta kristautasunaren oinarria. Bere burua kristau bezala aitortzen duten guztiak liburu antu hori maizago irakurriko balute mundu hau gaur den baino hobea izango litzatekeela derizkiot, behintzat han ikasitakoak betetzen ahaleginduz geroz.

Baina beste aldetik, Ebanjelioa edozeinentzat zabalik dagoen liburu miresgarri bat dela pentsatzen dut. Kristau fededunarentzat liburu sakratu bat. Fededun ez denarentzat, agian, lan-tresna bezala, jakinduriaren iturri bezala, gizonaren historian mugarri berezi bat bezala. Egun gutxi direla, lagunartean diskusio bat izan genuen Eliza katolikoari buruz. Han parte hartzen zuen batek segurantz haundiz hau zioen: Elizak Ebanjelioa manipulatzen egiten duela bere alde, teorian bakarrik omen da Ebanjelioa Eliza Katolikoaren oinarria, bere egituretan Ebanjelioa oso baztarrean gelditzen dela, Elizak Erromako inperioaren egiturak dauzkala eta ab.

Beste batek honela zioen: ni elizara ia ez naiz joaten, han egiten edo esaten dutenak ez dit ezertxo ere esaten, baina Ebanjelioa liburu maitea dut eta askotan irakurtzen dut, betetzen nau eta lagundu ere asko laguntzen dit. Bazen beste bat, histori horiekin leporaino egin da zegoena: estudiante denboran entzundakoarekin bizitza guztirako nahiko omen duena.

Horrelako hitzak, eta askoz gogoragoak entzutea ere, ez da beste munduko gauza bat gaur, gure Euskal Herrian, hain kristau eta hain katoliko izan den gure herri honetan.

Gure herrian urte gutxitan gauza asko aldatu egin da, besteren artean, Elizarekin eta Ebanjeliorekin zer ikusi haundia duten gauza batzuk ere bai; esate baterako apaiztegiak ustea, gazte jendeak elizatik aldegitzea, ateismoa indartzea...

Psikologo batek Ebanjelioa lan-tresna bezala ibiltzen duela entzutean bururatu zaizkidan komentario batzuk besterik ez dute izan nahi leerro hauk. Horregatik, Ebanjelioaren haunditasuna, edertasuna, betikotasuna eta abar, eta abar, ez ditut aitatuko. Hori mila aldiz egin dago, eta nik egin nezakeen baino hobeki egin.

Rabindranath Tagore olerkari haundiak hitzaldi batean esan zuen Europako zibilizazio kristauren «kristautasuna» hibaira botatzen den harriaren bustia bezala dela, kanpotik busti arren, barruan legor eta gogor jarraitzen duela.

Gure herriaren kristautasuna ez ote da olerkari haundiak gure zibilizazioari buruz zioen antzekoa.

Ebanjelioa biziaren iturria da, gizona barren barrendik berritzeko ahalmena duena.

IZA:ITZA



erantzun-i erantzunez

Aste honetan, barkatu, baina HERRIKO PLAZA eta IRAKURLEAK MINTZO ZERUKO ARGIAkook harrapatu dizkiuzegu, duela hiru hilabete egindako inkestaren ondorioak agertzeko.

zer erantzun duzue?

Hiru hilabete da ZERUKO ARGIAren orrialdeetan, ERANTZUN izenburupean, aldizkariari buruzko inkesta bat atera genuenetik. Otsailaren 25-eko zenbakian argitaratu zen hain zuzen. Handik astebetere ia erantzun mordoska bat jasoa genuen. Gero, hilabeteren buruan gutxi gora behera, egunero lauzpabost etorzen zitzaizkigun.

Inkesta erantzuteko jarri genuen noski, baina, egia esan, ez genuen esperantza haundirik jasoko genuen erantzunen kopuruari buruz. Badaki-

gu ZERUKO ARGIA irakurtzea ez dela askotan hain gauza atsegina. Eta are zailago boligrafoa hartu eta **euskaraz** inkesta bati erantzutea, ezereen truke. Horregatik, harrituta geratu ginen erantzunak nahiko erritmo onean zetozela ikusirik. 118 jaso ditugu guztira eta bistan dago ZERUKO ARGIAren irakurlegoaren porzentaia oso txiki bat besterik ez dela. Baina guk ez genuen horrenbeste espero.

Hala ere, kontua ez da numeroa bakarrik. Horrek baino gehiago poztu gaitu esan diguzuenak. Bakan batzu zorrotz, beste batzu denari ondo eritziz —gehiegi— eta gehienak ba-koitzak ikusten dituen puntu txarrak kritikatzuz, benetan laguntza oso ba-

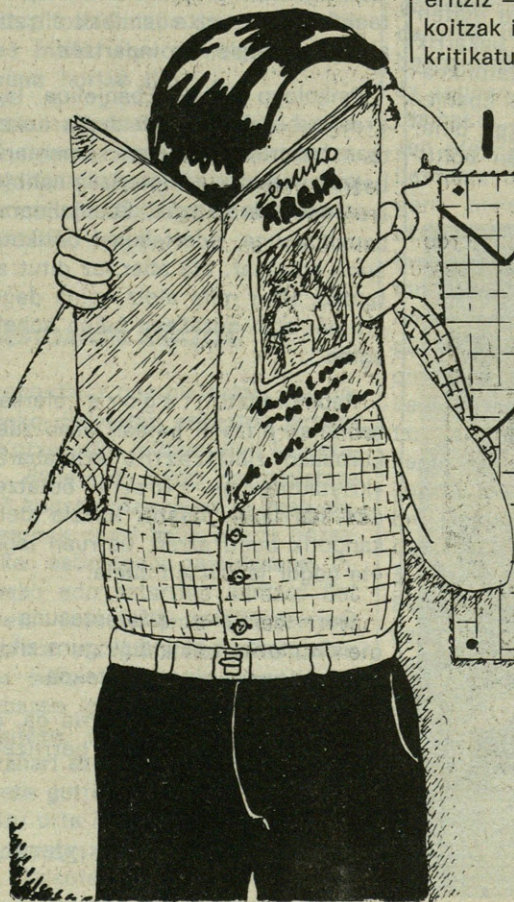
liagarria eskaini diguzue. Bestalde eskerrak eman behar animoak eman dizkiguzuen guztioi, aurrera jarraitzeko etabar esanez.

Erantzunak aztertutik ondoren, behar ziren aldaketak martxan jartzeri ekin diogu —atal batzu kendu, beste batzu sartu edo haunditu, denak ordenatu etabar— eta honen ondoren aldizkari guztia itxuraberritzera jo dugu. Profesional talde batek maketa berria egin digu eta hemen gatoz, zerbait aldaturik. Honetan joan zaizkigu hiru hilabeteok, baina merezi izan duela uste dugu. Milagrorik batere ez dago noski, baina aurrerako pauso bat izango delakoan gaude.

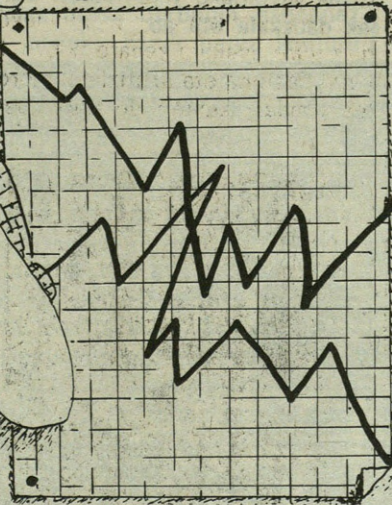
Eta erantzuten duzuen guztioi zuen lanaren berri eman beharrean gaudenez gero, ondoko lerroetan eskaintzen dizkizuegu erantzunen azterketatik ateratako ondorioak. Milesker zuen interesagatik.

NORTZUK ERANTZUN DUTE?

Erantzun duzuenon gehiengoa 20-30 urte bitartekoa da —46 %—; gero 30-40koak datoz —26 %— eta 15-20koak hurrena —21 %—. Hala



INKESTA



zeruko ARGIA

re, kontutan izaten badugu hiru-
arren sail honek bost urteko epea
bestetik ez duela hartzen, aurrekoa-
—30-40koari— irabazi egiten dio.

Lanbidez berriz, profesional eta
irakasleak multzo batean sartuz,
hauk dira gehiengoak ematen dute-
nak: 46 %. Hurrena ikasleak datoz:
10 %. Hirugarren postuan langileak:
15 % eta azkenekotan berriz etxeko
enpetara dedikatzen direnak: 3 %
eta baserritarrak 2 %.

Aipagarria dateke profesionalen
karrera teknikoetakoak dire-
la gehienak —ingineruak etabar—;
abokatu bat bakarraren eran-
tik ere ez dugu jaso.

Jatorriz berriz, Gipuzkoa da dife-
rentzi handiz irabazten duen pro-
bintzia, 67 %rekin. Atzetik Bizkaia
10 %rekin eta Iparralde 4 %rekin
datoz. Gainerantzekoak Araba, Na-
barrroa eta kanpotik datoz, estatu
gaitzatetik nahiz beste herrialde
etatatik. Euskal Herriko «zortziga-
ren probintziatik» —Soriatik— hi-
erantzun jaso ditugu.

zer gertatzen da atsegin eta zer ez?

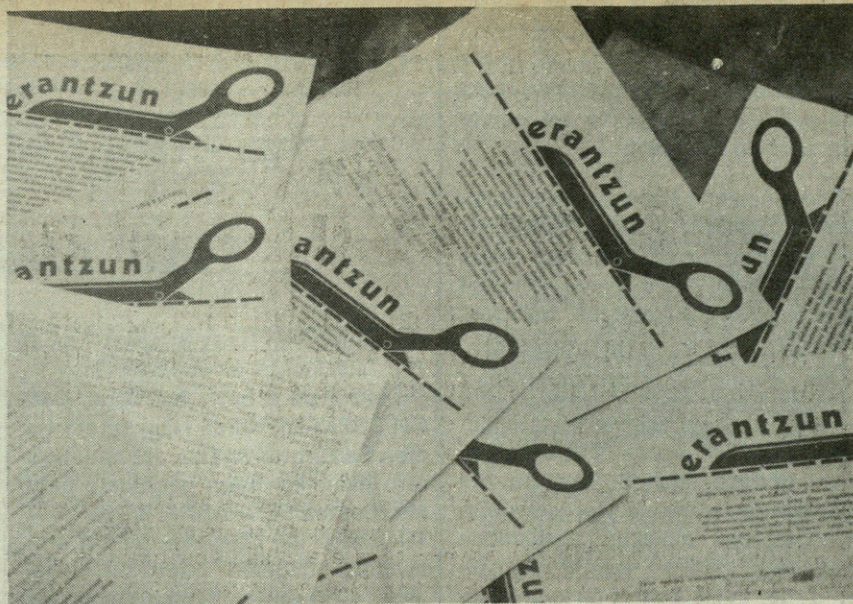
Inkestaren lehen lau galderetatik
—zer irakurtzen duzu, zer ez, zer
gertatzen zaizu atseginena eta as-
uneta, zer jarriko eta kenduko ze-
duke?— ondorio hauk atera ahal
du ditugu orokorrean —bi mutu-
rak emango ditugu—. Atseginenak
kultur gaiak gertatzen dira 86 %ak
denez. Inork ez du esan kultura
gustatzen ez zaionik, kendu behar
denik etabar.

Beste aldean lana eta politika ata-
kak ditugu. Lehenari buruz 3 %ak
esan du atsegin zaiola, 67 %ak as-
untzat jo duelarik. Politika berriz
10 %ak ondo jartzen du eta 62 %ak
ez.

Aipagarria da berriz herrigintza
zaila 1 %ak atsegina bezala eta 2 %
ak desatsegina bezala —denera be-
zaz 3 %ak bakarrik— aipatu duela.
Erresultaduetan ikusten den beza-
ra, ez zituen bakoitzak atal guzti
guztiak kontutan hartzen, batzu ba-
karrik baizik.

Gainerantzeko atalak mutur ho-
ien tartean geratzen dira.

Guk horiezaz galdetzen ez genuen
arren —lapsus bat!—, batek baino



gehiagok eman du bere eritzia orrial-
de grafikoei eta azalari buruz.

Bestalde, kuriosoa izan da duela
dexente hilabete bukatu zen sekzio
bat —BAIETZ ASTEA GAIKZI BUKA-
TU edo bizkaitar batek zioenez
BAIETZ ASTEA TXARTO AMAITU
eta horren egileak, Koldo Izagirre
eta Ramon Saizarbitoria— jende as-
ko samarrek gogoratu dituela.

ai euskara!

Ehuneko 72k erabiltzen dugun
euskara, orohar, ondo ala oso ondo
dagoela dio, nahiz batzuk, «baina»
batzu ezarri afirmazio horri eta zen-
baitek zuzenketak egin. Ehuneko 4
dira gure euskara zeharo txarra, tra-
ketsa, astuna eta artifiziala, mordo-
loa etabar ikusten dutenak. Beste

ehuneko 4ek zaila egiten zaiela dio-
te; eta gehiago dira, nahiz eta jene-
ralean euskara ondo iruditu, gaiaren
arauera zailxeagoa egiten zaiela
esaten dutenak.

Euskara errazenetzat editorialean
erabiltzen dena aipatzen dute 11 %k
eta oinarrizkoa 9 %k. Horien atzetik
datoz GALDEZKA, On Kosme eta
Joxe Alkizarena —zenbaitek jato-
rrenetzat ere hauk jotzen ditu, edi-
torialarekin batera—.

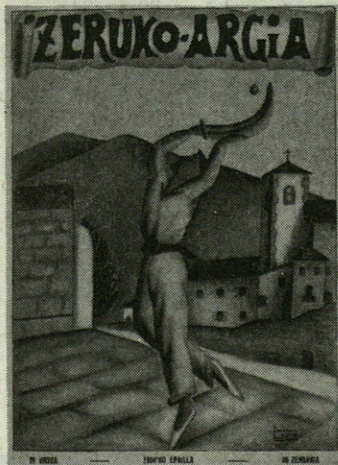
Euskarari buruz sugerentziak
ematen dizkigute batzuek. Gehie-
nek oinarrizko euskara gehiago era-
biltzea eskatzen dute. Baita euskal-
kiak kontuan gehiago hartzea ere,
edo euskara herrikoia sartzea.
Hiztegiaren balioa alpatu dutenak
ere ugari samar izan dira.

Azkenik, askok euskara lantzeko
ZERUKO ARGIAkoa oso baliotsua
izan zaiela diote. Bada galdera honi
erantzun nahi izan ez dionik ere,
oraindik euskara ikasten ari delako
edo beste arrazoren batengatik.

zein ideologi?

Azken galderan kinsensus handia
dago. Gehienek —80 %— ezker
abertzalearen ideologia, baina ez li-
nea konkretu batekoa, hau da, auke-
ra desberdinak eskaintzen dituen,
sokatzen dela diote. Hala ere bada
edo Euskadiko Ezkerrera edo Herri
Batasunera gehiegi zuzenduak ikus-
ten gaituenik, edo bien arteko ezta-
baidan murgildurik. Baten batek

(hurrengo orrialdean jarraitzen da)



1954tik aurrera, gerra ondorengo isil-
aldiaren ondoren, euskarazko lehen
aldizkarietako bat.

ETA militarrekotzat jotzen gaitu. Norbaitek itxikeria edo sektarismoa salatzen digu eta besteren batek zorionak ematen dizkigu lehen itxia-
goa zen aldizkaria pixka bat behin-
tzat zabaldu dugulako.

Bada inolako ideologirik sumatzen ez dela dioenik. Besteren batek ber-
riz «EGINen sortu dena ez dadin
sortu» idazle bakar batzu kenduta
beste guztiak kaleratzea proposa-
tzen digu.

Beste puntu batetan, noiztik eta
zergatik hartzen duen bakoitzak ZE-
RUKO ARGIA, haxe ikus daiteke,
askok gurasoengandik ezagutu eta
jaso dutela aldizkaria. Zergatiari be-
rriz gehienek aldizkari euskalduna
izateagatik hartzen dutela erantzut-
ten diote. Baina badira tartean «gus-
tatzen zaidalako», «interesgarria de-
lako» etabar erantzuten dutenak.

azkenik, berrikuntzak

Guzti hau kontutan izanik, egin
ditugun berrikuntza batzu aipatuko
dizkizuegu.



1919an jaio zen aldizkari honek izan du
aldaketarik 60 urte hauetan.

Sekzio pare berri bat dago. Bata
OH EUZKADI, Koldo Izagirre eta Ra-
mon Saizarbitoriarekin eta hauek as-
tero ekarriko duten gonbidatu bate-
kin. Bestea EUSKARAK BEHAR ZAI-
TU izango da, EGINekin batera argi-
taratuko duguna. Dagokion orrial-
dean —35.ean— ikusiko duzue zer-
taz doan.

Gainerantzean sekzio batzu ken-
du egin ditugu eta beste batzu be-
rriz txikiagotu edo gehitu. Gehitu-
takoan artean HERRIKO PLAZA eta
BERTSOAK aipa ditzakegu. Lehenari
bi orrialde emango dizkiogu hemen-
dik aurrera; izan ere, azkenaldian

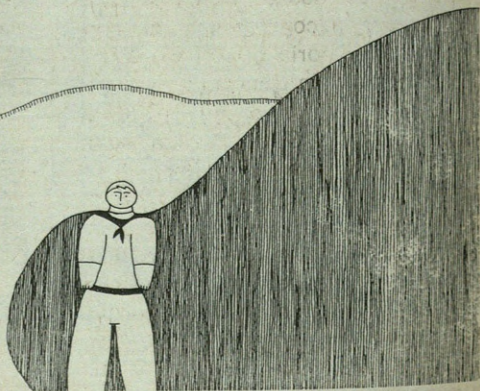
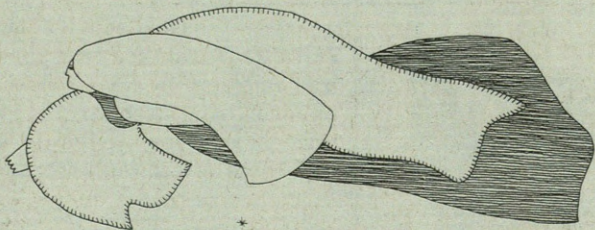
lan asko izaten baitugu atal horre-
rako eta ezin denak atzeratu gabe
argitaratu. Eta berriro gogoratu na-
hi dizuegu atal hori nahi duen guz-
tiarentzat irekia dagoela. Bestalde,
bertso saila garrantzitsutzat jotzen
dugu eta horri ere orrialde bat ge-
hiago eman diogu. Horretan saioe-
tan jasotako bertsoak, bertso zaha-
rrak etabar emango ditugu; bai hauk
eta baita edonork bidaltzen dizkigun
bertso berriak ere sarrera batez la-
gundurik joango dira. Sail hau ere,
zer esanik ez, bertsoak idazten di-
tuen guztiri irekia dagoela. Kultura-
ko orrialdeak gehitu egin ditugu pix-
ka bat, nahiz ez izan nahi genukeen
hainbat toki gai horri emateko.

Itxuraz berriz, maketaren aldake-
taz gain, azalarena aipa dezakegu.
Ekipo berri batek egingo du hemen-
dik aurrera. Bestalde, papera ere
hobeagoxeia izango da.

Bueno, hemen dago ba aldizkari
eraberritua. Orain zuek duzue hitza.
Asko poztuko ginatke zuen eritzia
emango baliguzue.

ZERUKO ARGIA

m.artola



ondokoa terrorista ote?

Doctrina kurioso. bat agertzen digute SABADO GRAFICOkoek aldizkari honen 1.146. zenbakian argitaratutako «Cómo esquivar al terrorista» lanean. Gehiena gustatu zaigun zatia «¿Es su vecino un terrorista?» galdetzen zuena izan da: ¿Lleban sus vecinos residiendo en su vivienda muchos años? ¿Son gente de edad avanzada? ¿Se trata de familias completas, con padres, hermanos e hijos? ¿Desarrollan la vida normal de todo vecino de barrio? ¿Es gente muy comunicativa, conservadora y amiga de los vecinos? ¿Usan vestimentas llamativas? ¿Realizan reuniones o fiestas de carácter familiar? ¿Viven en casas de

una sola salida a su frente y fácilmente bloqueable? ¿Conversan frecuentemente sobre los lugares donde trabajan y las tareas a las que se dedican? ¿Reciben visitas de personas de edad avanzada y en horas de luz? Si usted contestó negativamente a todas estas preguntas hay ciertas posibilidades de que sus vecinos constituyan una célula terrorista.» **Erne ba!**



EMOTIVA DESPEDIDA DE FELIPE GONZALEZ DE SU CARGO DE SECRETARIO GENERAL

EL PAPUSen 263. zenbakitik hartua

zailena, bizitzea

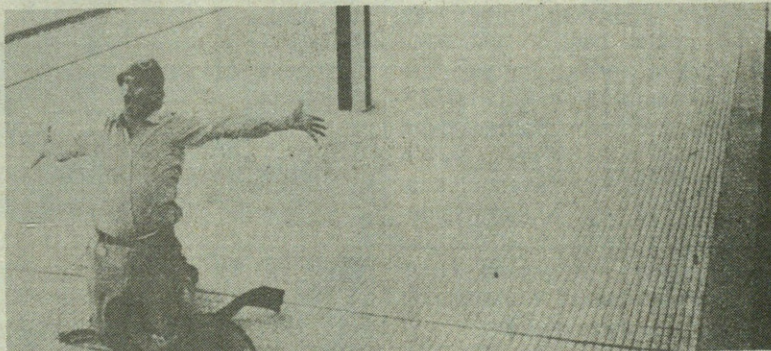
«Morir bien no es difícil, lo difícil es vivir bien» **dio EL VIEJO TOPOren 32. zenbakian argitaratu den «Apuntes sobre la literatura, el suicidio y el estupor de los deudos» lanak: (...)** si una persona no se pega un tiro es porque supera en fuerza a las contradicciones que la desgarran, o porque no tiene idea de lo que es una contradicción. (...) el escritor depositó en sus libros la mejor energía que era capaz de entregar. Puede haber introducido una cuota de orden en el caos, un hilo de luz en las tinieblas; lo cierto es que en la tarea —que nadie le exi-

gió, ciertamente—, extravió la imagen del futuro y asistió a la mutilación de su pasado. No se trata de una constante, hay que hacer la salvedad. Entre la sobria decisión de Virginia Woolf y el alarde para algunos enojoso de Pavese, median una enorme distancia y las existencias de muchos tan desesperados como ellos que, sin embargo, aceptaron el juego hasta que la muerte se presentó sin apremios. Y con todo, al repasar los nombres se tiene la impresión de que el hecho literario mismo está en la raíz de tantas muertes caviladas.»

txaketa

aldatuz

CAMBIO 16en 390. zenbakian azaldu den editorialak harritu gaitu: «Todo está listo para iniciar la paz en el País Vasco ya. (...) Nunca, ni probablemente durante las discusiones de la enmienda constitucional vasca, la paz ha estado más al alcance de la mano. ¿Qué pasa en Madrid? Medios informados de la capital temen que una sorprendente parálisis haya caído sobre el gobierno que acaba de ganar las elecciones. ¿Qué le pasa a Adolfo Suárez? (...) Acaba de nombrar un gobierno, hecho a su imagen y semejanza, donde probablemente se acumulen las mayores dosis de honestidad, entusiasmo y competencia de que se tenga memoria aquí. Pero es el Presidente quien tiene la última palabra, quien debe dirigir. ¿Qué le pasa a Adolfo Suárez?» **Eta hona hemen editorialaren egileak, Juan Tomás de Salasek, egiten duen adierazpena:** «Yo no sé lo que le pasa a Adolfo Suárez, pero si no resuelve el problema vasco ya, tendré que pedir el ingreso en el PNV porque creo que ellos tienen la razón.» **Jelkideak kezkatu omen dabilta.**



«El Barca es más que un club» **dio katalanen esaldiak, eta duela gutxi «C.F. Barcelona»k Basilean Dusseldorfeko futbol taldeari irabazi zionean egin ziren ospakizunak ere futbolzale hutsak ez zirela izan aitortu behar. Katalan herriak dituen frustrazioak orain arte —Francoren denboran bezala— futbol talde bati animatu eta bultzatuz estaltzen dituela onartu behar. Katalan banderak, estatutoaren aldeko oihuak nahasten ziren Barcaren aldeko adierazpenekin. Milaka eta milaka jendeke parte hartu zuen. Katalan herriak merezi duen burujabetza urrun dago, baina Barcak irabazi du eta zerbait da. INTERVIUren 158. zenbakitik hartutako argazkiak zerbait gehiago adierazi nahi duela dirudi.**

euskara, noren hizkuntza?

(VI)

Nahiz euskarazko irrats saioak guk nahiko genukeen baino eskaxagoak izan, egia esan ugaritzen ari dira. Kontsultatu ditugun toki guztietan bere asmo onen berri eman digute. Entzuleen arauera aldatzekotan da asko (hori nola neurtzen den jakin behar). Hala eta guztiz, eta musikari dagokionez behintzat, Tuteratik hasi eta Euskal Herri guztiko emisorak ahalik eta gehiena sartu nahiean dabiltzela diote. Zerbait bada! Euskal programak egiteko... hor mila arazo aipatu digute: entzule euskaldun gutxi, euskal langile falta e. a. Gehienetan nabaritzen zen ez zitzaiela burutik pasa ere, bainan tira! Kasu lotsagarriena «Radio Nacional de España» delakoarena da.

BIZKAIKO «RADIO JUVENTUD»

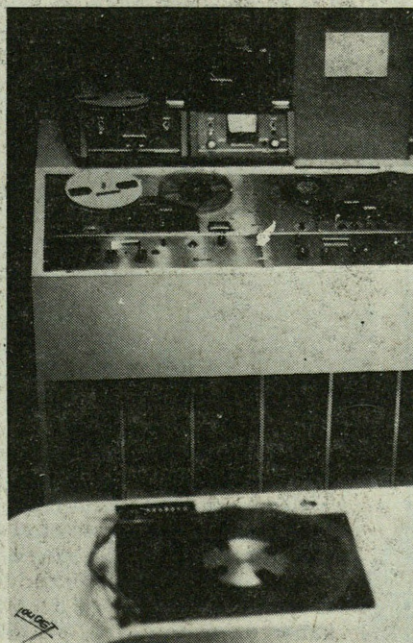
Emisora honek «onda media» delakoan eta FMan emititzen du. OMan euskaraz dauzkan programak hauek dira: 8,10etan «Euskal Abestiak»; hogeitun egunero, euskal diskaren berriak aurkezten. 12-etan «Euskal Kantaldia». 19,30etan «Vasconia en música» eta 21,15etan «Euskal kanta berri». Programa guzti hauetan dagoen euskara disken letren arauera da.

Gaueko hamar t'erdietan «Stadium» deritzan kirol programa bat dago, 45 minutu irauten duena; programa honen barruan, 10 bat minutu euskaraz da, euskal kirolei eskainiak. Igandeetan hasi goizeko 9,30-etatik «Euskal Herriko abotsak» deritzan programa batekin, jarrai 12-etatik ordubiak arte irauten duen eskualdetako futbolari buruzko saioarekin (musika da hemen euskara duena, ez pentsa), arratsaldeko 4etan ematen duten «Estampas vascas» entzun eta gaueko 11,15-etan dagoen euskal errezitalekin amaiera eman diezaiokezu.

FMan, arratsaldeko 5etatik goizaldeko ordubata arte emititzen dute. Egunero euskaraz entzun ditzakezun programak hauek dira: 18etan «Gure musika», 19,30etan «Euskal kantaldiak» eta gaueko 9etan «Euskal Herriko abotsak». Gorago aipatu dugun bezala, euskara abestien letretan bakarrik entzungo duzu.

RADIO SEGURA

Nahiz goizeko 8etan ingeles musika sartu, hemen euskara gehiago aurki dezakezu. Bederatziak laurden gutxietan etxeoandreentzat eginitako saioa hasten da; euskal musika eman ohi dute. 9,15etan «Oharrak eta albisteak» euskaraz baita. 11,10-etan «Bikain kantari», euskal diska baten aurkezpena. Ordubatean «discos dedicados», gehienak euskaraz izaten direlarik. Eta arratseko 7etan eta 8,30 etan egoten diren «parte» en ondoren «Euskal abesti saioa».

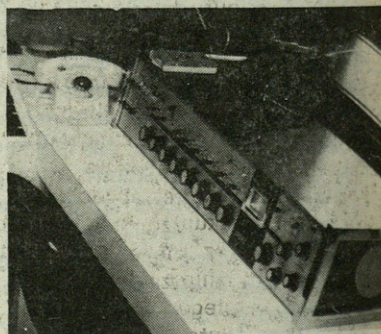
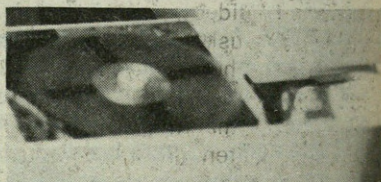


LA VOZ DE GIPUZCOA

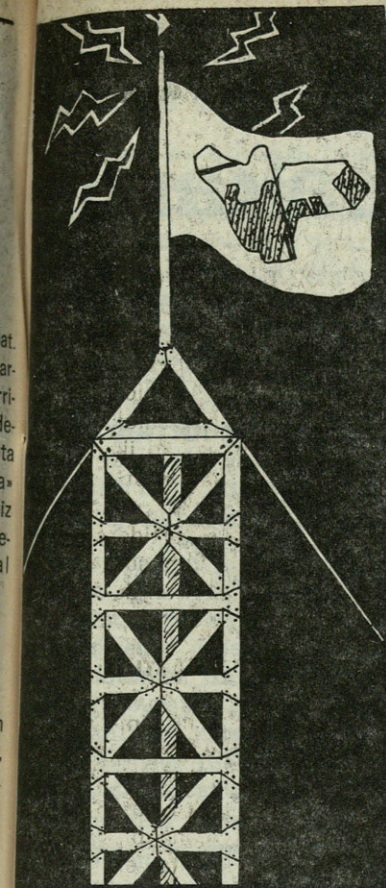
Egunero euskarazko ikastaldi bat. Bestela, astelehenetik larunbata arte, ordubatean «Audición», baserri-tarrentzat eginitako saioa; arratsaldeko 4etan euskarazko ikastaldia; eta asteazken eta ostiraletan «Baserria» baserriari buruzko programa. Noiz behinka pelota partido baten erretransmisioa elebitasunez. Euskal musika asko sartzen dutela diote.

RADIO SAN SEBASTIAN

Hemen gutxienez informatiboetan zerbait esaten dute euskaraz. Beno, eskualdeetako informatiboetan e. 12,30etan hasi ordubata bost gutxietan bukatzen dena bi hizkuntzetan da. Egunero baita ere, 19,30etan «Herrietan» saioa ematen dute, nahiz behinka euskaraz dena; euskal musika sartzen dute normalean.



Euskarazko irrats saioak ugaritzen ari dira. Musikari dagokionez behintzat, Tuteratik hasi eta Euskal Herri guztiko emisorak ahalik eta gehiena sartu nahiean dabiltzela diote. Hala ere, euskal programak egiteko mila arazo aipatzen dute: entzule euskaldun gutxi, euskal langile falta...



Donostiakoan bi saio dituzte, biak igandeetan (12,10etan baserritarrentzat eginikoa eta ordubiak laurden gutxietan berrien laburpena) Bilbo-ko RNEk ez du inongo programarik. «Dilo, dilo, es una auténtica vergüenza» aitortzen zigun hango langile batek.

«Radio Vitoria»n astelehenetik ostiralera, gaueko 9etan euskara ikas dezakezu; bestela igandeetan emantiko «Fiesta Vasca» (ordubaketan) eta egunero eman ohi duten euskal musika besterik ez duzu. Eibarko «Radio Juventud» en ere ez dago askoz gehiago. Igandeetan, 1etatik 2etara ematen duten «Euskal gauzak» kultur saioan euskara aurki dezakezu. Hilabetearen behin ere euskal kantari baten diska sartzekotan omen dira. «Radio Tudela»n apenas euskararik entzuten ote den. «Aho- ra, en los discos dedicados han em- pezado a pedirnos algo...». Beno, kaso hau ulerkorra da.

Gutxiago ulertzen dugu «radio Bilbao»ren kaso. Ez dute inongo programarik euskaraz. Noiz behinka

albisteetan sartzen omen dute. Bes- tela euskal kantetan aurkitutako euskararekin, eta anuntzioetan aur- kitutako apurrekin gelditu behar... «La Voz de Alava»k ere gauza ber- din xamarra eskaintzen digu. Lehen ikastaldi batzu eman zituzten bai- nan, haiek bukatu eta, akabo euska- ra! «La Voz de Navarra»n anun- tzioak bi hizkuntzetan eman ohi di- ra; bestela, larunbatetako hamabiak laurden gutxitan «Musica vasca» eta ostegunetako ordubata t'erdie- tan «La Jota» saioetan aurkituko du- zun euskal musikarekin pozik geldi- tu behar. «Radio Requeté»n gauzak piska bat hobetoxeago daude. Arra- tsaldeko 3etatik 4ak arte «Batzarre» deritzan programa eskaintzen dute, eta hemen beti omen dago komen- tarioz euskaraz. Gainera, aurtengo urritik aurrera ordu erdi bat larun- batero sartzekotan dira.

Asmo asko dute irratietako jen- deak. Honela aitortu digute, behin- tzat. Horregatik irakurle, nahiz lan honetan agertzen den euskara gutxi dela sumatu, itxaropena ez galtzea adierazi nahi genizuke.

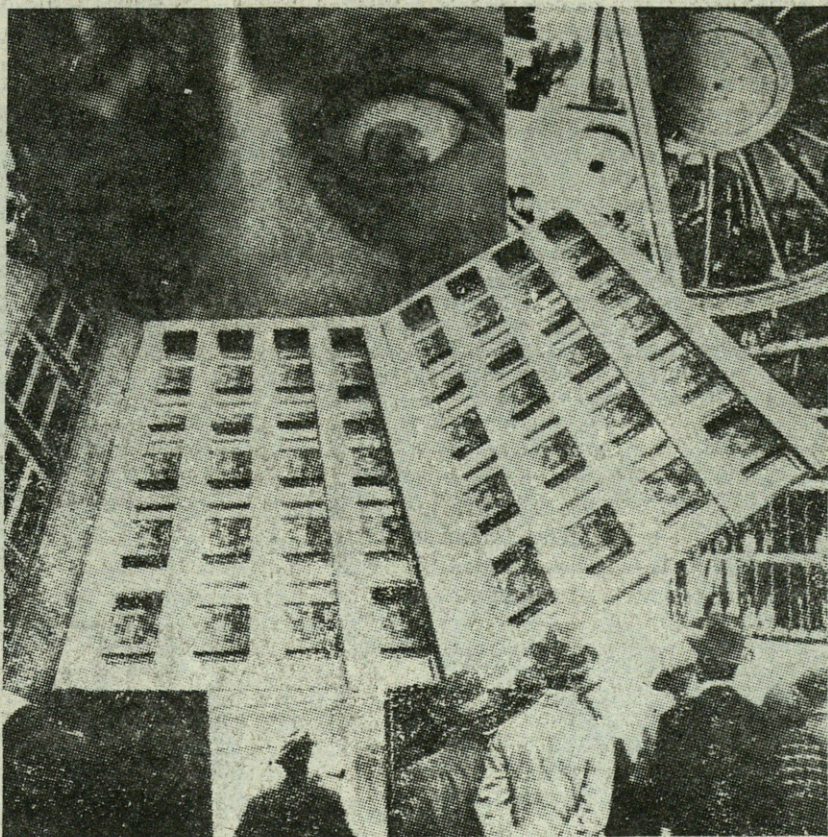
P. I.

igandeetan bi programa entzun di- zakezu. 8,30etatik -10etara irauten duen «Gure Bideetan» (bi hizkuntze- tan da, eta euskal musikaz ornitua) eta euskara hutsean den «Handik eta hemendik» saioa. Herrietako festen berri ematen dutenean bi hiz- kuntzetan izaten da. «A veces los correspondientes no saben y...» adie- razten zigun gure berriemaileak.

FMan ere irrats saio batzu badira euskaraz. Arratsaldeko 5,30etan «Euskal Kanta» eta ostiraletan, arra- tseko 8,30etan «Charlas con nues- tros baserritarras» euskara hutsean. Pelota partiduak, estropadak eta ant- zekoak, bi hizkuntzetan ematen di- tuzte. Mezak, ez, mezak euskara hu- tsean. Gure mintzaideak zioenez, dagoen entzulegoarentzat nahiko egiten omen dute. Zein ondo!

EUSKAL PROGRAMARIK EZ DUTENAK

Hemendik aurrera aipatuko ditu- gun emisoretan euskara gutxi en- tzun ahal izango duzu. Dena dela, aurrera! Ia denak gehiago egin be- har dela aitortu digute eta, gu po- zik. «Radio Nacional de España» de- lakoan euskara ez dute asko maite;



Teknikaz aurreratuen eta indartsuena den irratia —Radio Nacional— da euskarari garrantzi gutxien ematen diona.

ximena: emazteak bakarrik

Atharratzeko pilota lekua, iragan igande arratsaldean, mukurru betetik zagon. Goizaldeko eguraldia aski hitsa izan zen, eguzkiak ezin urra zituelakotz laino lodi ilunak. Arratsaldean, nahi baino handiagoko beroa etorri zitzaigun, zeru urdin garbi bat berarekin zekarrela.

Pastorala hasi zen, dena kanta, dena dantza, kolorez betea eta musikaz ederki apaindua... Emazteak zetozen taula gainera, emazteak baizik, eta emazte paperetan berdin gizon jantzitan. Haien boza entzun gaitza izanagatik, hitz dizuegu jendea zoraturik egon dela hiru orduz. batez ere Xuberotar jendea.

pastorala, antzerki zaharra

Xuberotarrentzat, pastoralak historian urrun dauzka erroak. Betidanik izan da. Gaur aintzina jarraiki-

tzen du. Begiratzeko diote gauza oso eta hunki ezin bati bezala: «Pastoralan ez düzü deusik kanbiatzen ahal. Tradizioiak behar dizü erresetatü».

Eta, zuberotarrei izigarri guztatzen zaie. Berena daukate. Barne barnetik senditzen eta bizitzen dute.

Igandean, taula gainera etorri den jokolarietatik batek honela zioen: «Ageri zian zerbait iragaiten zela jenteen eta jokalarien artean, gure artean. Nahiz, hatsarrean ez zian aise abiatürrik, gero begiak oro gutan urtzen zütian... Ez nian nihauren büria haboro ezagützen...»

Pastorala, usu ulergaitza gertatzen da bertze probintzietarik etorri direnentzat. Behar bada, euskaliek laguntzen ez dutelako, bere herriko tradizioan horrelakorik ez daukalako. Aldiz zuberotarrei atsegin ikaragarria ekartzen diete. Nolaz ez erran zinezko herrikoitasun bat dau-

kala pastoralak horientzat; hori baita herrikoitasuna jende eta jokolarien arteko komunikazio osoa.

zergatik ximena?

Asko harriturik egon dira entzutearekin pastoralak zuen gaiaren berri: «El Cid» español eta frantses antzerki zauzkala iturriak.

Ba zen hor, alafede, harritzekorik. Ez zitzaion behar bada horrelako gairik gogoratuko hegoaldeko idazle bati. Bainan, Etxahunek ez zuen horretan oztoporik ikusi, eta, maleziarik gabe, idatzi zuen testo berri bat. Ximenaren istoriak zoratu zuelako.

Horrengatik behar ote zen pastorala boikotatu? Dirudi ordea, interes gaian bezainbat edo gehiago bertze gunetan daukala: pastoralak bizirik jarraikitzea nahiz herrialdea arrotzen eta erdalduntzen ari, eme-



ki emeki gauzak aldatzea barrutik pastoralan ere...

tradizioa begiratzuz

Pastoralaz ari garenean, zubero-tarrak zaintzale izugarriak dakuska-gu. Horien tradizioaren kultoak, gaurko egunean, harritzen gaitu. Zahar ala gazte, berdin oso daude beren ikusmoldeetan.

Taula gaineko apaindurak ez dituzte mendren batez higitu. Ez dute ezer aldatu, oihal gorriak alde batetik, oihal urdinak bertzetik... Türkak eta kristauak. Betiko giro berbera, berdin moralista, kristautsua...

Oraingoan emazteak zien jokolari. Ohituraz, dira edo guztiak gizonak edo guztiak emazteak. Eta galdatzen zaionean noizko den gizon eta emazteen nahasketa, Etxahunek berak hauxe dio: «A, ez dükezü posible. Behar dizü edo gizon pastoraia edo emazte pastorala. Tradizioeak behar dizü errespetetü...»

Zuberoan, ikus daiteke lotsa bat:



zerbait aldatzera balin badoaz guztia eroriko dela, ez dela gehiago pastoralarik izanen...

Bainan, pastoralaren berezitasuna ez ote datza abesti eta dantza-

tan, apaindura edo bertze zernahiren higikotasunean baino?

aintzinapen zerbait

Ezin dezakegu erran guzti guztia leku berean dagoela. Aldakuntza zenbait nabari da. Nahiz emazteen partizipazioak ez dituen espero genituen fruitu guztiak ekarri...

Duela berrogei ta hamar bat urte, eta geroztik hobeki Etxahunekin, pastoralak bihurgune bat hartu zuen. Aldakuntza bat agertu da gaiaren aldetik: ez da gehiago nonbaiteko presuna edo heroe bat hautatzen sujet bezala. Usuago, oraingoan ezik. Euskaldunok aipatzen dira.

Aurten, jokolarien artean eta haien inguruko jendean, abertzaleak nabaritu dira: Euskal Herri oso baten kontzientzia daukatenek dituzte gauzak eskutan hartu. Garrantzi handi handia dauka horrek eta pentsa dezakegu horretarik etorriko dela biharko pastoralaren izakera.

TXINABERRI

HOTS !

ALKILATZEKO PISOA

Erreterian alokatzeko piso txiki bat behar da; hobe erdialdean baldin badago. Eskaintzarik egin nahi duenak dei beza ZERUKO ARGIAra, tel. 427786.

XALBADORREN BERTSOAK

Iparraldeko bertsolari taldea Xalbadorren bertsoen bilduma bat egitekotan da eta horretarako «Odolaren mintzoa» liburuan ez dauden bertsoak bildu nahi lituzke. Norbaitek baldin badauzka bidal ditzala idatziz edo magnetofonoieko zintetan helbide honetara: Leoni Xalbador. Urepele. 64.430. BAIGORRI edo ZERUKO

ARGIAra bertara: Okendo, 22. DONOSTIA.

IPARRALDEKO HARPIDEDUNEI

ZERUKO ARGIAk zera adierazi nahi dizue, urteko harpidetza CREDIT AGRICOLEk Donibane Lohitzungo Xantakon duen ofizian ordain dezakezuela, Horretarako 150 liberako txeki bat eman behar duzue ZERUKO ARGIAren izenean.

IRAKASLEAK BEHAR

Oiartzungo AURTZARO ikastolako eskolaurreako irakasleak be-

har ditu. Magisterioko titulua izatea eta euskararen menderatzea esijitzen da. Interesatuak ondoko telefonora dei dezakete: 355941, arratsaldeko 3,30etatik 7,30etara.

•••

Urnietako EGAPE ikastolak maixu bat behar du datorren ikasturterako, ahal delarik lehen maixutzan aritutakoa. Interesaturik legokeenak ikastolara bertara jo dezala.

•••

Tolosako LASKORAIN ikastolak irakasleak behar ditu datorren ikasturterako.

Tel.: 670947.

merezi zuen bukaera

Aurreko astean, Erreterian ospatu berri den MUSIKASTERen berri eman genizuen. Oraingoan asteari bukaera eman zion konzertuaren kritika bat eskaintzen dizuegu, hurrengo urtean ere euskal musikaren festibal honek jarraituko duelakoan.

musikaste 79ren bukaera

«Vamos, vamos pastorcillos» Juan Francés Iribarrenena izan zen egun honetako konzertuaren hasiera.

Gabon kanta hau lau ahots ezberdin, klabezin eta flauten laguntzaz baliaturikoa dena 1740. urtean konposatu zuen egileak. Klabezina Lorenzo Oldarrak erabili zuen eta flauta aldiz Begoña Agirre eta Ignacio Gurrutxagak, ahotsak Koral Andra Mariren ardurapean gelditzen zirelarik. Guzti honen zuzendaria Javier Bello Portu.

Oso goimailako jardunaldia presatatu zuen, oreka haundia eta sensibiltate finez gertutua.

Ondoren «Dixit Dominus» izeneko salmoa aurkeztu zuen; autore berberarena bainan hau zortzi ahots ezberdinetan bibolinen laguntzaz osaturik. Obra hau 1739 urtean konposaturikoa da.

bi koralak bat eginik

Bi koralen artean bat osatu zuten

eta Iruñeako Orkesta Santa Ceciliaen esku gelditu zen bibolinen parte; Arpa Marimi Azpiatzuren ardurapean; bakarlariak Koral Andra Marikoak ziren: Koro Barea soprañoa, Mitxelena tenorra eta Arbelaiz baritonoa, Jabier Bello Porturen zuzendaritzapean guzti hau ere. Lehenengo obrarekin jendea zerbait serio baten aurrean sentitu bazan, zer esan bigarrengo honekin...

Aipatzekoa, obraren armoni gozo eta biguna da. Entzuterakoan, ez zirudien hain zaila zenik obra hori menderatzea eta hori baita egin dezakegun aipamen bereziaren behar bada; bistan da partituren zailtasunak ongi gauditu zirela... Jendeak ere horrela ulertu zuelakoan nago, zeren txalo beroz adierazi bai zuen hori guztia.

santa zezilia orkeztaren ehun urte

Bigarren parte orkesta Santa Ceciliaen ehunurtebetetzeari dedikatuturik zegoen, eta Orfeon Pamplo-

nes delakoak Jose Antonio Huarteren zuzendaritzapean parte hartu zuen orkestarekin batera.

Fernando Rematxaren bi obra aurkeztu zituzten: «La balada del ángel» eta «De la víspera del San Fermín»; Rafael Izaguirre bakarlaria (Orfeoikoa) ere oso ongi aritu zen.

«Ez dugu koroen goratzea bilatzen, bilatzen duguna musikaegile batzuren ezaguera da. Ez da koroen txapelketa bat, hori baita gauditu nahi duguna» esaten zigen Ansorenak eta egia esan ez dakigu gauditu ote duten hori bainan aukerutako autore partitura eta interpretak oso egokiak gertatu dira.

Agian, horrelako jardunaldien eskasia urtean zehar izango da funtsezko arrazoina jendea hain gustora en zuten egoteko eta hain atsegina gertatzeko.

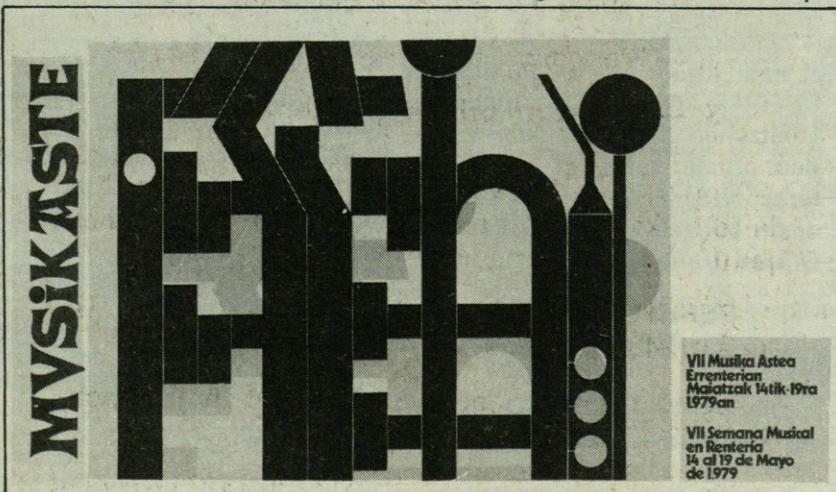
partaide disziplinatuak

Gauza batzuk azpimarratu behar dira: Orkestari dagokionez, erabat harriturik utzi gintuen lortutako hots garbiak homogeneotasunak eta partaideen disziplinak edozein obra jotzerakoan.

Batez ere lokarrikko instrumentuek «De las vísperas de San Fermín» izeneko obran goia jo zuten. Sakon sakonki aritu bai ziren... Eta egia esan lorturiko giroa erantsi egiten zen.

Ahotsak ere, bai Orfeon Pamplo- nes delakokoak eta baita ere Koral Andra Marikoak oso ongi hezituri-koak zirela aditzera eman zuten. «Ezagutzen ditudan ahots hezitzaile guztien artean, hau da, kantariren irakasle guztien artean inor baztertu gabe Juan Eraso Elizondoarra da onena» esaten zigen Ansorenak eta guk berak esandakoa besterik ez dugu jartzen.

XALBARDIN
E. GARMENDIA



euskarak behar zaitu (1)

Hollywood-eko Akademiak Barbara Kopple-ren filme honi 1977an eman zion saria harrigarria izan zen, eremu honi ez baita akademikoek saririk eman ohi dituzten filmen tankerakoa. Filme dokumental hau, tresneria teknikoarekin eta langintza luze baten ondoren egin izan zen. Baina filme oso egoki eta interesgarri bat da orohar zinemagintza politikoaren alorrean.

Filmadore talde bat Kentucky-ko mehategi herrixka batetara heltzen da bertoko mehatzarien greba filmatzeko. Grebak hamairu ilabete irautzen du eta burruka une oso borroka koetara ailegatzen da. Greba egor orotan bezala, beldurra eta elkaratasuna nahasten dira, eta eskirolekiko gatazka, batez ere, oso dramatiko da. Eskirolek langile bat hil arte ugazabek ez dute amore emanango. Filmean grebaren giro kotidianoa azaltzen da eta, halaber, protagonisten oroitzapen kolektiboa, hau da, 1930eko greba izugarria eta mehategi bizimodu gaitz eta egunerokoa.

Barbara Kopple-k material dokumental ugari bat bildu zuen, burruka-errekiko izan duen arriskua ere ikusten da, eskirolen erasoengatik batipat. Eta biltzen den material dokumental ugaria sensibilitatez tratatzea baldin bada garrantzitsuena, sensibilitatez eta orekaz tratatu du Barbara Kopple-k. Orohar, beraz, USAko errealitate sindikalari buruzko testimonio dokumental oso interesgarri bat da filme hau.

Bestalde, akats batzu ere nabaritzen zaizkio, eta ez da ttipiena plan-teamendu narratibo baten falta. Esan nahi dut, Barbara Kopple-k objektiboa izan nahi du, ez du deus manipulatu nahi, baina narrazio oro espektakulo bihurtzen da derrigo-

rez eta ez da posible objektibo hutsa izatea. Alde honetatik, zalentzagarria da filme honetan egitura narratiboaren eskasia. Eta, halaber, ikuspegi politikoaren omenezko objektibitatea. Zeren eta ez fantasian ez dokumentaletan zinema ez baita objektiboa baizik eta, aitzitik, konplizea.

Edozelan ere, Barbara Kopple-ren «Harlan County USA» honek baditu zinetokietan ohiturazkoak ez diren baloreak. Zinemagintza amerikanoa, hemen ikusten denez, ez dago erabat Hollywood-en menpean.

JOSEBA SARRIONANDIA

«EUSKARAK BEHAR ZAITU» (1)

Atal honekin, euskaraz irakurtzeko ohitura duten guztien euskaltzaletasuna nahi genuke nola-bait astindu. Euskara lantzea guztion egitekoa da, zurea eta gurea. Irakurtzea bakarrik ez da nahikoa, gaur gehiagorako «behar zaitu euskarak». Horrexegatik, hain zuzen, deitu dugu atal hau «Euskarak behar zaitu».

Astero hiru bat esaldi edo perpausa emango ditugu erdaraz, ia beti gaztelaniaz. Frase hauen itzulpena bidali behar diguzu zuk. Bidalitako erantzunekin fitxero bat irekiko dugu, itzulpenen bat nahi duenari segituan eman ahal izateko.

Fraseak nahiko estereotipatuak izango dira, gaztelaniaz behintzat. Ez, ordea, oraindik euskaraz. Hauxe da guztion egitekoa, hain esaldi erabiliak jatorri euskaratzea. Lanaren ordain, euskararen alde zertxobait gehiago egitearen poza.

Atal honek asmo berriren bat sortarazten badizu, adierazi lehenbailehen guri.

Hona hemen lehen ataleko esaldiak:

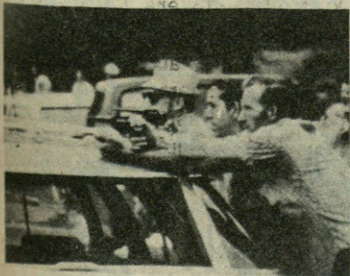
1. — Antes de entrar deben salir.
2. — Vencedor en la etapa contra reloj.
3. — Decretar prisión preventiva.

Itzulpenak ZERUKO ARGIAra nahiz EGINera bidali ditzakezu. Edo bestela, bakoitzaren telefonora deitu.

ZERUKO ARGIA. Okendo, 22. DONOSTIA. Tnoa.: (943) 42-77-86.

EGIN. Pol. Eciago, 10 - B. HERNANI. Tnoa.: (943) 55-47-12.

JON AZTIENEOA



«Harlan County USA»



ZIRRIKUTUTAN

nezko pertsona bat izan zen, eta egunen zehar bizi izan zena. Ziur nago errealitateak min egin ziola eta esku tartean dudan urrats honetan, jario modura utzi zuen. Galdutako herri berbera ere izan zitekeen.

Hasiera gehienetako la-saitasunaren bidez, bizigabeko orriak ireki nituen, bata bestearen atzetik ikusi eta berikusi, eta noizik behin, gizonen sentipen minduak, hitzen ordeztururik agertzen zirela pentsa izan nuen. Gogoz edo axolagabez irakur dezaket aintzin urrun batetan izan zela herri bat, hizkuntza eta nortasun sakoneko herri xamur finkatua. Bazuen jende hark hitzegiteko modu berezi bat, oroitzapenak gogorazteko ohitura multzo bikaina. Paper barneko ari-

mak zioenez, lurralde hesituaren fruituaz jaio ziren; inongo nekerik gabe hazi, bukatu gabe hazi, mugatasunak ez zuen askatasuna jan, askatasuna zuhaitzetako goi mailako basatiez bazkatua izan zen, eta gogoak itxaropen bihurtu. Badakit ez zela gurdi bide zuzena, ez eta ere erraldoi ustelaren azken usaia.

Pertsonak pertsonen barruan, babes edo zapalkuntzako mugimendu etengabea; beldurrez jaurtikitako begiztada, aginte ziur edozeinen, bereziaren azpian... bat momentuoro.

Eta Herri hura gaitzesteko arrazoirik ez zegoela, ezinezko zigor ulerkaitza, bide txarretik, okerretik zihoala zioen, paper barneko arimak; eta arima diot, haren gogoa paper isilaren

azalean erdizka kokaturik iraun zelako, hitz haiek ez zuten oihartzunik topatu.

Herria ixilik jarduten zen, ixilik eta kezkatu. Kezkek bazuten beren sakontasuna, baina sakontasun hau arrotz iruditzen zitzaion norbaiti, funtsagabekoa. Nire ustez, isiltasun mota guztiak elkar bereganatu ziren, irtenbide behe-ren bat aurkitu nahiean, aurrera jarraitzeko oinarrien gain ezarri nahiean barnea mugitu egin zen, azalera dardarrean hasi.

—Aginteak ordea berehala hertsiko du zuloa!

Herri hartako lurraldeak zeharo aldatu zirela pentsa zitekeen; mugen hormak erritmoz goratu, arrotzekiko gorroto sortarazian; harremanak hestutu beharrez. Hizkuntza ebakitzeko asmoarekin, hango mentalitate bat halabeharrez barne-tu, eta pertsonak zirela ahazteko ahalegin neke xamarrak egin. Hizkuntzarekin nortasuna beheztatzen da; baina bide onetik ez zen ezer asko lortu, ez baitzen inoiz berezko bide jator bat izan.

—Beranduago heriotzak dotoz!

Agintearen ezpata dizdiratsua gorrit zikintzen da. Hasierako heriotza harrigarri bat, sentipenezko malloz jarraitua. Borrokak odolaz irauten du; heriotzaren min etsia, hizkuntza ahazten doa. Azkenik herriaren kultura hiltzen dute, eta hau indartzeko asmoz, berriro heriotzak begi aurrean.

Irakurtzerakoan, nialko hezeen bizitasuna nabaritzea iruditzen zait. Bai, beharbada, arimari malkoak irten zitzaizkion. Pentsatzen jarduten naiz, sakonki kezka hauk aztertzen. Herri bat zapaldu zuten eta zapalduko dute, agian nire asaba zaharren herriak... iraun beharko luke.

MUXIKINA



Beste bizi batean, oroi-menean eraldatutako denbora epe oso labur batean, etxe bat izan nuela uste dut. Ez naiz nahiko nukeen bezain oroitzuten; beharbada lau horma zahar, besterik ez zen, edo amets iheskor baten gogoa. Gutxienez, ganbaraz babesten zela badakit, hauts lehorrezko ganbara ilun eta hezea, bizileku gehienentzekoa. Noizbait, ez dut burua nekatzeko gogorik, paper lodiz hornitutako hitz pilo neketsu bat topatu nuen, norbaitek eskuizkribua eratzeko asmoa izan balu, ez zukeen ezer haundirik lortuko; gaia, benetan interesgarria iruditzen zitzaidan, baina bideak zeharo hestu, hestuegi, zakar eta zulo etengabek estalia. Batzuetan, entzuna dut, errekek harriz harri hibaetan bilakatu zirela eta... ez!, ez dira txantxetako gauzak. Paper mordo zarpatsu hork horrela zioen:

—Herri baten galbidea. Zirudienez, iskribu edo nahi hori idatzi zuena, ize-

ahoz aho

Gure Herri honetan badakigu idatziz baino ahoz-ahoz ohitura, gertaera eta historia gehiago pasatu dela. Aitonarengandik edo amarengandik nork ez ditu Pernando Amezketarren zelebkeriak entzun? Gure eritziz inoiz denok entzun ditugu. Hala ere esan beharra dago Pernandori erantsi zaion zenbait zelebkeria ez dela berea. Ipuin asko gure gizon hau jaio baino lehenagokoa da eta ez Euskal Herrikoak bakarrik, Grecia, Italia eta Espainiarrak ere badira.

Bainan gure gaurko lana ez da Pernandoren ipuin edo zelebkeriak kontatzea izango, Pernandoren bertsozaleasuna aipatzea baizik. Ez zen nolanahiko bertsolaria izan, garai hartan puntanekoa. Orduko zenbait bertsolarien izenak ezagunak dira: Txabalategi, Zabala amezketarra, Ametza, Tolosako Harakina, Aizarnazabalgo sakristaua..., bainan lagunik haundiena Zabala amezketarra izan zuen.

Bertsotan aparta izatez gain, orrialde hauetara ekartzeko beste arrazoia bat izan dugu. Orduko bertsoaioetan entzuten ziren bertso gehienak bederatzi puntukoak izan ohi ziren. Gaur ia ez da apenas entzuten bederatzi puntukorik eta zailtasunez bertsolari gutxi erabiltzen duenez hiltzera doala dirudi. Hau izan da gure arrazoietakoa bat. Gaineraz, gaurko bertso txapelketetan, bertsolari baten trebetasuna ikusteko bederatzi puntukoan lanean jartzea ez litzateke ideia txarra izango. Denok dakigu zailtasunean ikusten dela trebetasuna.



—Nere trabajua, ezin pagatua, nago proatua.

Pernando:

Errentarik ez bada
ofizio ontan,
ezin mantendu geizke
erregalotan;
konbiatuagatik
noizen bein ardotan,
karga labore gutxi
libratu erroetan;
asko zeinek daukan,
ari nazak ontan,
urre gutxi poltsan,
sartzen bertsoetan,
saiatu beharko degu
beste lanetan.

Zabala:

Manifestoan dago
errenta gurea,
kantuz ez dala sartzen
poltsan urrea;
ezta libratu ere
karga laborea,
asko dadukatenak
beretzat ohea;
tokante noblea,
ni gizon pobrea,
gutxi det sobrea,
etxean gordea,
deanarekin pasatzen
nazu ordea.

Pernando:

Erretiroa ona
nai badu egindu,
parranderoarekin
ez arren bildu;
zartzaroan oi gera
geienak umildu,
ai nagusi on batek
artuko banindu!
karga bat arindu,
sabela berdindu,
soñean apaindu,
lanik ez agindu,
konponduko giñuzkek
ori bagendu.

pernando amezketarra

Pernando amezketarra 1764eko Urriaren 10ean jaio zen Amezketako Ispilla-saletxe deritzaien baserrian esan ohi denez. Aita adunarra eta ama amezketarra zituen eta ezkon berriak zirela jaio zen Fernando. Denora 15 senide ziren eta bera zaharrena. Nahiz eta gurasoak Adunan bizi, dirudienez Pernadok Amezketan pasa zuen gaztaro osoa edo gehiena behintzat. Hala ere Adunan gurasoen etxean denboraldi bikainak egin zituen.

Pernandok 25 urte zuelarik, 1790eko Apirilaren 25ean, ezkondu zen Maria Josepha Sagastume amezketarrarekin. Hamar seme alaba izan zituzten, bi haurretan hilak eta beste bi sasikoak jasoak. Esaten dutenez, Azenzine-Haundian bizi izan ziren. Beste hainbat jende bezala mixerian bizi izandakoa. Eta, 1823ko Uztailaren 9an iritxi zitzaion heriotzeko ordua, 58 urte zuelarik.

Gizon hau bizkor jaio eta bizkorra izan zen. Majina bat zelebrekaria pasatutakoa eta hiltzeko zorian zegoela ere bota omen zuen azkena. Amezketan aldean diotenez, Apaetxe-bordan aran ugari jan ondoren Igarra-bizkarreko errekatxoan eran omen zuen ura eta honek gaitz eginda hil omen zen. Hiltzeko zorian zegoela hala omen zion: «Ni hiltzen naizenean esan gero, argi asko alde guztitan, Fernando ez dela goseek hil; beti erdi goseek eta mixerian bizi izan banaiz ere, ondo asetuta hil naizela».



—Kanturako lana, biok erdibana, bestek eman jana.

Zabala:

Bizitzea nai badet
batere arrazoiz,
gauean oiratzea
komeni zait goiz;
jeki berriz neronek
pentsatuko det noiz,
alimentu piña
bear zenbait sasoiz,
jan otorduak maiz,
tragotxoak inoiz,
egarritzen banaiz,
gorputzak ez du gaitz,
nolabait onelaxen
konponduko naiz.

Pernando:

Itzen bat omen dago
puntuan artua,
kantu truke ez dala
karga artua;
egin oi duanean
prezio altua,
geienean utsikan
da gure zakua;
nere trabajua,
ezin pagatua,
nago proatua,
nork du sobratua?
au nere miseria
bururatua.

Zabala:

Pernando zuzen zuzen
jartzen dizut plana,
eta zuk sinistatu
nere esana;
talentu au daukagu
Jainkoak emana,
ni nazu burduntzali
zu zera zartana;
kanturako lana,
biok erdibana,
bestek eman jana,
poltsan bear dana,
ondo bizi litekek
bera nor dana.

gonzález, benetako demokrata?

Felipe Gonzalezek utzi egin du Espainiako Alderdi Sozialistako Idazkaritza Orokorra PSOeko 28. biltzarrean.

Felipe Gonzalezek PSOE berriztatu nahi izan du eta Marxismoaren izena bera ere kendu Espainiako alderdi sozialistaren Estatutoetatik. Ez zen bera hori egin zuen lehenengo idazkaria, Europako hainbat alderdi sozialistako idazkarik egin baitu horixe berori. Baina Gonzalezen iritziaz ados ez da etorri PSOeko gehiengo eta 28. biltzarreak ez du onartu bere proposamena. Bere iritziaz ados PSOeko gehiengo ez datorrela Felipek ikusi duenean idazkaritza orokorra utzi egin du eta Alderdi Sozialistako ekintzaile normal bat izaten jarraikiko dela egin du promesa.

Askok dio bere iritzia aurrera ateratzeko muntatu duen teatroa dela Felipe Gonzalezek egin duena; eta, behar bada, horixe izango da egia. Baina, hala izanik ere, Felipe Gonzalezek demokrazi legeak onartu egin ditu oraingo honetan eta bere alderdiko ekintzaile soil izateko prest agertu da. Bere iritzia nagusi izan ez delako biltzarrean, gehiengoaren eskuetan utzi nahi izan du gidaritza eta ez du presentatu bere kandidatura idazkaritza orokorreko. PSOeko ekintzaileria osoak uste zuen Felipe Gonzalezek jarraiki behar zuela idazkaritza orokorrean; bere kontra atera den gehiengoak berak ere bai; zeren ez baitu inork beste kandidaturarik presentatu; Baina Felipek berak ez du nahi izan berarentzako zegoen postu hori hartu, bere iritzia guttiengoarena zelako.

Holako burruka motak sarri ematen dira taldeetan mundu osoan zehar; Euskadin berton

ere eman dira eta emango dira berriz ere. Baina, hala ere, Felipek hartu duen jokabidea, Alderdiko ekintzaile soil izatearena, ez da beti ematen. Euskadin berton, duela gutti oraino, galtzaileen jokabidea ez da izan beti Felipe Gonzalezena izan den belakakoa.

Gonzalez en iritziko izan ez direnengaitik esan dute diskurtso demagogikoak egin dituztela. Euskadiko aferretan ere esan zuten presio ideologikoak baino gogoragoak egon zirela, Urberuagan esate baterako. Eta, behar

bada, egiak izango dira bi afirmazioak.

Dena dela, Felipe Gonzalez, PSOeko idazkari orokor izanik, PSOE barruan geratu da. Horixe da behintzat egin duen promesa. Euskadikoak, osterat, taldetik atera egin ziren galtzaile irten zirenean.

Nire uste apalean Felipe Gonzalezena da biderik demokratikoena eta punto konkretu honetan Felipe Gonzalezengandik zer ikasirik badugu euskaldunok.

JULEN KALZADA

hiztegia

Aitatu: Aipatu
Aitzakia: Pretexto
Ardiki: Carne de oveja
Asma(tu): Acertar(-ado)
Bakan(du): Espaciar(-ado)
Baldar: Torpe
Berritsu: Charlatán
Bitxi: Extraño
Distira: Destello
Dotore: Elegante
Dzangada: Trago
Erants(i): Adherir(-ido)
Eromen: Locura
Erran: Esan
Errieta: Riña
Ganbara: Desván
Garijo: Trillar
Gesal: Salitre
Gihar: Músculo
Haboro: Gehiago
Haintzakotzat har(tu): Tomar en cuenta
Hits: Deslucido
Holan: Honela
Huntan: Honetan
Ihar: Seco

Irents(i): Tragar(-ado)
Itzal: Enorme
Jarraiki: Continuamente
Jazo: Ocurrir
Kalte: Daño
Ke(tu): Humea(-ado)
Kizkur: Rizado
Lanlur: Tierra de labranza
Larre: Pasto
Makar: Legaña
Mukurru: Leño
Narras(tu): Desasear(-ado)
Norgehiagoka: Concurso
Olagarro: Pulpo
Ostatu: Fonda
Ostiko: Coz
Pozoin(du): Envenenar(-ado)
Tenore: Ocasión
Tresna: Aparato
Usu: Frecuentemente
Uzker: Puzkar
Zagon: Zegoen
Zanbuluka: Tambaleándose
Zirimol: Huracán
Zor: Deuda
Zorabio: Desmayo



CAJA LABORAL. *Euskadiko*
Kutxa 



Gure herriaren nahi eta izpirituaren arauera dihardugu

Horrexeatik, hain zuzen, Gipuzkoako 100.000 familiatik gora gutaz fidatzen dira.

Gipuzkoan bizi diren familia guzientzat, soluziobide aproposak sortzen ditugu beren Aurrezki, Kreditu, premiak... etab. konpontzeko.

Gure herriaren nahi eta izpirituarekin zerikusi estua duten hainbat ekintza ere burutzen dugu. Horrela, gure lurralde

honetako kultur, folklore eta kirol adierazpenetan parte hartzen dugu; euskal kulturaren aldeko ekintzak bultzatu eta babesten ditugu (liburu argitalpenak, literatur txapelketak, margolaritza txapelketak, kontzertuak eta koralak, hitzaldiak eta kultur asteak...) eta Euskal

Hiztegi Arauemailearen argitalpena bezelako proiektu garrantzitsuak burutzen ditugu.

**LA CAJA TRABAJA POR GUIPUZCOA
Y PARA LOS GUIPUZCOANOS.**